

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

Musik

Faghæfte 2019

Indledning

Et af folkeskolens vigtigste formål er at give eleverne kundskaber og færdigheder i samarbejde med forældrene. Folkeskolens fag og emner er centrale for dette formål. Det er gennem undervisning i fag og emner, at eleverne skal forberedes til videre uddannelse og få lyst til at lære mere. Folkeskolens fag og emner skal også bidrage til at fremme den enkelte elevs alsidige udvikling og forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre.

Hver dag leverer skolerne en vigtig indsats for at leve op til skolens og fagenes formål. Skolen skal understøtte lærerne, lederne og pædagogerne i opgaven med at tilrettelægge god undervisning med udgangspunkt i deres professionelle dømmekraft og efter lokale forhold. Børne- og Undervisningsministeriet udarbejder vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger i fag og emner for at tydeliggøre rammerne for undervisningen og understøtte de fagprofessionelle i deres arbejde. Ministeriets læseplaner og undervisningsvejledninger fra 2019 fremhæver særligt to forhold: Sammenhængen mellem skolens formål, fagenes formål og indholdet i det enkelte fag; og det professionelle råderum i tilrettelæggelsen af undervisningen.

Læseplanerne og undervisningsvejledningerne (2019) afspejler de løsnede bindinger i Fælles Mål. De nationale rammer for undervisningen er stadig fastsat i Fælles Mål. Fagenes formål, kompetenceområder, kompetencemål og de tilhørende færdigheds- og vidensområder fastsætter, hvad eleverne skal kunne på bestemte klassetrin. Inden for disse rammer er der metodisk og didaktisk frihed til at tilrettelægge undervisningen – med respekt for fagenes forskellighed, elevernes faglige forudsætninger og med fokus på elevens faglige og alsidige udvikling. Med udgangspunkt heri skal undervisningen give eleverne de bedste forudsætninger for faglig fordybelse, overblik og oplevelse af sammenhænge samt mulighed for at tilegne sig de kompetencer, færdigheder og den viden, der ligger i de enkelte fag.

En række fagpersoner fra folkeskolen, professionshøjskoler og faglige foreninger har været centrale i udformningen af læseplaner og undervisningsvejledninger. Børne- og Undervisningsministeriet takker alle for konstruktiv medvirken undervejs. Børne- og Undervisningsministeriet står for den endelige udformning af materialet.

Aftale om øget frihed om Fælles Mål i folkeskolen

Folkeskoleforligskredsen indgik den 19. maj 2017 en aftale om øget frihed om Fælles Mål i folkeskolen. Aftalen løser bindingerne i Fælles Mål og gør alle færdigheds- og vidensmål i Fælles Mål vejledende. Det har medført en ændring af folkeskoleloven samt en ændring af bekendtgørelserne om Fælles Mål og børnehaveklassen.

Som opfølgning på aftalen har Børne- og Undervisningsministeriet udsendt vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger til folkeskolens fag og obligatoriske emner. Læseplanerne og undervisningsvejledningerne (2019) er samlet i faghæfter sammen med skolens formål og fagets Fælles Mål.

Folkeskolens formål

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

—

Fælles Mål

Indhold

1 Fagets formål	7
<hr/>	
2 Fælles Mål	8
Kompetencemål	8
Fælles Mål efter klassetrin	
Efter 2. klassetrin	10
Efter 4. klassetrin	12
Efter 6. klassetrin	14
Fælles Mål efter kompetenceområde	
Musikudøvelse	16
Musikalsk skaben	18
Musikforståelse	20

1 Fagets formål

Eleverne skal i faget musik udvikle kompetencer til at opleve musik og til at udtrykke sig i og om musik, herunder at synge danske sange. Faget skal bibringe dem forudsætninger for livslang og aktiv deltagelse i musiklivet og for at kunne forholde sig til samfundets mangeartede musiktilbud.

Stk. 2. Eleverne skal beskæftige sig aktivt og skabende med musik. Faget skal medvirke til elevernes følelsesmæssige og intellektuelle udvikling, udvikling af koncentration og motorik samt øge deres forståelse af sig selv som en del af et fællesskab.

Stk. 3. I faget musik skal eleverne udvikle forståelse af dansk og udenlandsk musiktradition som en del af kulturlivet, dels således som den indgår i det aktuelle samfundsliv, dels i dens historiske perspektiv.

2 Fælles Mål

Kompetencemål

Kompetence- område	Efter 2. klassetrin	Efter 4. klassetrin	Efter 6. klassetrin
Musikudøvelse	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse.	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse med bevidsthed om egen og andres rolle i musikalsk udfoldelse.	Eleven kan udfolde sig selvstændigt i sang, spil og bevægelse.
Musikalsk skaben	Eleven kan deltage eksperimenterende i musikalske aktiviteter.	Eleven kan udtrykke sig skabende i musikalske aktiviteter.	Eleven kan arrangere og komponere musikalske udtryk.
Musikforståelse	Eleven kan lytte til og udtrykke sig om musik.	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik.	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder.

Se tabeller på de næste sider

Fælles Mål efter klassetrin

Efter 2. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Musikudøvelse	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse.		Sangrepertoire		Sangteknik	
		1.	Eleven kan synge med på nye og ældre sange og salmer.	Eleven har viden om tekst og melodi i nye og ældre sange og salmer.	Eleven kan synge med god klang i større grupper.	Eleven har viden om stemmebrug.
		2.	Eleven kan frem-sige rim og remser udtrykfuldt.	Eleven har viden om tekst og rytme i rim og remser.	Eleven kan synge efter musikalske anvisninger.	Eleven har viden om tempo og udtryk.
Musikalsk skaben	Eleven kan deltage eksperimenterende i musikalske aktiviteter.		Lydformning		Komposition	
		1.	Eleven kan skabe lydillustrationer med krop, stemme og klangkilder, herunder digitale medier.	Eleven har viden om klangkilder.	Eleven kan skabe enkle sange.	Eleven har viden om enkel opbygning af sange.
2.						
Musikforståelse	Eleven kan lytte til og udtrykke sig om musik.		Musikoplevelse		Instrumentkendskab	
		1.	Eleven kan lytte opmærksomt til musik.	Eleven har viden om aktiv lytning.	Eleven kan genkende klangen af og navngive forskellige typer af instrumenter.	Eleven har viden om forskellige typer af instrumenter.
2.						

■ Bindende rammer i Fælles Mål
 ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Sanglege og bevægelseslege		Spil	
Eleven kan deltage i sanglege og bevægelseslege.	Eleven har viden om puls og periode.	Eleven kan anvende percussion som ledsagelse til leg og sang.	Eleven har viden om spilleteknik på percussioninstrumenter.
		Eleven kan deltage i enkelt sammenspil.	Eleven har viden om rytmiske og melodiske figurer.
Improvisation		Bevægelse	
Eleven kan udføre enkle improvisationer med stemme, krop og andre klangkilder.	Eleven har viden om elementer i improvisation.	Eleven kan skabe enkle bevægelser til musik.	Eleven har viden om sammenhænge mellem musik og bevægelsesudtryk.

Efter 4. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Musikudøvelse	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse med bevidsthed om egen og andres rolle i musikalsk udfoldelse.		Sangrepertoire		Sangteknik	
		1.	Eleven kan synge med på forskellige typer af sange og salmer.	Eleven har viden om tekstindhold og melodi i sange og salmer.	Eleven kan synge med god intonation og klang.	Eleven har viden om intonation og klang.
		2.			Eleven kan holde en enkel over- eller understemme.	Eleven har viden om enkel flerstemmighed i kor.
Musikalsk skaben	Eleven kan udtrykke sig skabende i musikalske aktiviteter.		Lydformning		Komposition	
		1.	Eleven kan skabe lydillustrationer under anvisning.	Eleven har viden om analoge og digitale udtryksformer.	Eleven kan skabe musik med udgangspunkt i rytme, sprog og stemmebrug.	Eleven har viden om stemmens udtryksmuligheder i rytme og sprog.
		2.				
Musikforståelse	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik.		Musikoplevelse		Instrumentkendskab	
		1.	Eleven kan formidle sin oplevelse af musik.	Eleven har viden om måder at udtrykke musikoplevelser på.	Eleven kan genkende klangen af og navngive klassiske instrumenter.	Eleven har viden om klassiske instrumenter.
		2.	Eleven kan lytte til levende fremført musik.	Eleven har viden om lytteadfærd ved levende fremført musik.	Eleven kan redegøre for instrumentering i forskellige genrer.	Eleven har viden om genrers instrumentering.

■ Bindende rammer i Fælles Mål ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Fællesdans		Spil	
Eleven kan deltage i fællesdansen.	Eleven har viden om rytme, form og dansetrin.	Eleven kan anvende musikinstrumenter i enkle sammenspilsarrangementer.	Eleven har viden om spilleteknik og sammenspil.
		Eleven kan spille enkle melodiske og rytmiske forløb efter gehør og med støtte af notation.	Eleven har viden om enkel notation og gehør.
Improvisation		Bevægelse	
Eleven kan udføre enkle improvisationer med instrumenter.	Eleven har viden om skalamateriale og form i musikalsk improvisation.	Eleven kan skabe bevægelsesmønstre med sikker puls- og periodefølelse.	Eleven har viden om musikalske udtryk i bevægelse.
Analyse		Musikhistorie	
Eleven kan beskrive elementære formforløb i korte musikstykker.	Eleven har viden om formforløb og centrale fagord og begreber.	Eleven kan redegøre for klassiske komponister.	Eleven har viden om klassiske komponisters liv og virke.
Eleven kan analysere dynamik og klangfarve i musik.	Eleven har viden om dynamik og klangfarve.	Eleven kan genkende og navngive musikalske genrer.	Eleven har viden om typiske træk ved forskellige musikgenrer.

Efter 6. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Musikudøvelse	Eleven kan udfolde sig selvstændigt i sang, spil og bevægelse.		Sangrepertoire		Sangteknik	
		1.	Eleven kan synge med på et bredt repertoire af sange på flere sprog.	Eleven har viden om tydelig tekst-udtale og stilart.	Eleven kan synge i mikrofon.	Eleven har viden om mikrofon-sang.
		2.				
Musikalsk skaben	Eleven kan arrangere og komponere musikalske udtryk.		Arrangement		Komposition	
		1.	Eleven kan arrangere musik ud fra eksperimenter og egne ideer.	Eleven har viden om arrangements-teknikker.	Eleven kan skabe musik med udgangspunkt i instrumenter og digitale medier.	Eleven har viden om enkle musikstykkers formål og struktur og instrumenter og digitale mediers udtryksmuligheder.
		2.	Eleven kan bearbejde musik digitalt.	Eleven har viden om digitale teknikker til at bearbejde musik.		
Musikforståelse	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder.		Musikoplevelse		Musikhistorie	
		1.	Eleven kan lytte opmærksomt til musik fra forskellige genrer.	Eleven har viden om sammenhæng mellem musikgenre og lytteadfærd.	Eleven kan beskrive træk ved musik fra musikhistoriske perioder.	Eleven har viden om perioder og fagord og begreber i musikhistorien.
		2.				

■ Bindende rammer i Fælles Mål
 ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Fællesdans		Spil	
Eleven kan deltage i dans fra forskellige kulturer.	Eleven har viden om danse-traditioner og -trin.	Eleven kan anvende elektriske musikinstrumenter i sammenspil.	Eleven har viden om musik-lokalets elektriske instrumenter og tekniske udstyr.
		Eleven kan anvende notation og gehør i musikudøvelse.	Eleven har viden om notation og gehør.
Improvisation		Bevægelse	
Eleven kan improvisere i musikalske forløb.	Eleven har viden om opbygning i musikalsk improvisation.	Eleven kan sammensætte bevægelsesmønstre koreografisk.	Eleven har viden om koreografi.
Musikkens funktion		Analyse	
Eleven kan analysere musikkens funktion og virkning.	Eleven har viden om musikkens funktioner i sociale og kulturelle sammenhænge.	Eleven kan udpege og navngive grundelementer i opbygningen af musikstykker.	Eleven har viden om tema og motiv.
Eleven kan samtale om musik som kunstnerisk udtryk og som vare.	Eleven har viden om musik som kunstnerisk udtryk og forbrugsvarer.		

Fælles Mål efter kompetenceområde

Musikudøvelse

Klassetrin	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Efter 2. klassetrin	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse.		Sangrepertoire		Sangteknik	
		1.	Eleven kan synge med på nye og ældre sange og salmer.	Eleven har viden om tekst og melodi i nye og ældre sange og salmer.	Eleven kan synge med god klang i større grupper.	Eleven har viden om stemmebrug.
		2.	Eleven kan fremsige rim og remser udtrykfuldt.	Eleven har viden om tekst og rytme i rim og remser.	Eleven kan synge efter musikalske anvisninger.	Eleven har viden om tempo og udtryk.
Efter 4. klassetrin	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse med bevidsthed om egen og andres rolle i musikalsk udfoldelse.		Sangrepertoire		Sangteknik	
		1.	Eleven kan synge med på forskellige typer af sange og salmer.	Eleven har viden om tekstindhold og melodi i sange og salmer.	Eleven kan synge med god intonation og klang.	Eleven har viden om intonation og klang.
		2.			Eleven kan holde en enkel over- eller understemme.	Eleven har viden om enkel flerstemmighed i kor.
Efter 6. klassetrin	Eleven kan udfolde sig selvstændigt i sang, spil og bevægelse.		Sangrepertoire		Sangteknik	
		1.	Eleven kan synge med på et bredt repertoire af sange på flere sprog.	Eleven har viden om tydelig tekstudtale og stilart.	Eleven kan synge i mikrofon.	Eleven har viden om mikrofonsang.
		2.				

■ Bindende rammer i Fælles Mål ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Sanglege og bevægelseslege		Spil	
Eleven kan deltage i sanglege og bevægelseslege.	Eleven har viden om puls og periode.	Eleven kan anvende percussion som ledsagelse til leg og sang.	Eleven har viden om spilleteknik på percussioninstrumenter.
		Eleven kan deltage i enkelt sammenspil.	Eleven har viden om rytmiske og melodiske figurer.
Fællesdans		Spil	
Eleven kan deltage i fællesdanske.	Eleven har viden om rytme, form og dansetrin.	Eleven kan anvende musikinstrumenter i enkle sammenspilsarrangementer.	Eleven har viden om spilleteknik og sammenspil.
		Eleven kan spille enkle melodiske og rytmiske forløb efter gehør og med støtte af notation.	Eleven har viden om enkel notation og gehør.
Fællesdans		Spil	
Eleven kan deltage i dans fra forskellige kulturer.	Eleven har viden om danse-traditioner og -trin.	Eleven kan anvende elektriske musikinstrumenter i sammenspil.	Eleven har viden om musiklokalets elektriske instrumenter og tekniske udstyr.
		Eleven kan anvende notation og gehør i musikudøvelse.	Eleven har viden om notation og gehør.

Musikalsk skaben

Klassetrin	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Efter 2. klassetrin	Eleven kan deltage eksperimenterende i musikalske aktiviteter.		Lydformning		Komposition	
		1.	Eleven kan skabe lydillustrationer med krop, stemme og klangkilder, herunder digitale medier.	Eleven har viden om klangkilder.	Eleven kan skabe enkle sange.	Eleven har viden om enkel opbygning af sange.
		2.				
Efter 4. klassetrin	Eleven kan udtrykke sig skabende i musikalske aktiviteter.		Lydformning		Komposition	
		1.	Eleven kan skabe lydillustrationer under anvisning.	Eleven har viden om analoge og digitale udtryksformer.	Eleven kan skabe musik med udgangspunkt i rytme, sprog og stemmebrug.	Eleven har viden om stemmens udtryksmuligheder i rytme og sprog.
		2.				
Efter 6. klassetrin	Eleven kan arrangere og komponere musikalske udtryk.		Arrangement		Komposition	
		1.	Eleven kan arrangere musik ud fra eksperimenter og egne ideer.	Eleven har viden om arrangements-teknikker.	Eleven kan skabe musik med udgangspunkt i instrumenter og digitale medier.	Eleven har viden om enkle musikstykkers formål og struktur og instrumenter og digitale mediers udtryksmuligheder.
		2.	Eleven kan bearbejde musik digitalt.	Eleven har viden om digitale tekniker til at bearbejde musik.		

■ Bindende rammer i Fælles Mål ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Improvisation		Bevægelse	
Eleven kan udføre enkle improvisationer med stemme, krop og andre klangkilder.	Eleven har viden om elementer i improvisation.	Eleven kan skabe enkle bevægelser til musik.	Eleven har viden om sammenhænge mellem musik og bevægelsesudtryk.
Improvisation		Bevægelse	
Eleven kan udføre enkle improvisationer med instrumenter.	Eleven har viden om skalamateriale og form i musikalsk improvisation.	Eleven kan skabe bevægelsesmønstre med sikker puls- og periodefølelse.	Eleven har viden om musikalske udtryk i bevægelse.
Improvisation		Bevægelse	
Eleven kan improvisere i musikalske forløb.	Eleven har viden om opbygning i musikalsk improvisation.	Eleven kan sammensætte bevægelsesmønstre koreografisk.	Eleven har viden om koreografi.

Musikforståelse

Klassetrin	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Efter 2. klassetrin	Eleven kan lytte til og udtrykke sig om musik.		Musikoplevelse		Instrumentkendskab	
		1.	Eleven kan lytte opmærksomt til musik.	Eleven har viden om aktiv lytning.	Eleven kan genkende klangen af og navngive forskellige typer af instrumenter.	Eleven har viden om forskellige typer af instrumenter.
		2.				
Efter 4. klassetrin	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik.		Musikoplevelse		Instrumentkendskab	
		1.	Eleven kan formidle sin oplevelse af musik.	Eleven har viden om måder at udtrykke musikoplevelser på.	Eleven kan genkende klangen af og navngive klassiske instrumenter.	Eleven har viden om klassiske instrumenter.
		2.	Eleven kan lytte til levende fremført musik.	Eleven har viden om lytteadfærd ved levende fremført musik.	Eleven kan reddegøre for instrumentering i forskellige genrer.	Eleven har viden om genrens instrumentering.
Efter 6. klassetrin	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder.		Musikoplevelse		Musikhistorie	
		1.	Eleven kan lytte opmærksomt til musik fra forskellige genrer.	Eleven har viden om sammenhæng mellem musikgenre og lytteadfærd.	Eleven kan beskrive træk ved musik fra musikhistoriske perioder.	Eleven har viden om perioder og fagord og begreber i musikhistorien.
		2.				

■ Bindende rammer i Fælles Mål
 ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Færdigheds- og vidensområder og -mål			
	Analyse		Musikhistorie
	Eleven kan beskrive elementære formforløb i korte musikstykker.	Eleven har viden om formforløb og centrale fagord og begreber.	Eleven kan redegøre for klassiske komponister.
	Eleven har viden om klassiske komponisters liv og virke.		
	Eleven kan analysere dynamik og klangfarve i musik.	Eleven har viden om dynamik og klangfarve.	Eleven kan genkende og navngive musikalske genrer.
			Eleven har viden om typiske træk ved forskellige musikgenrer.
	Musikkens funktion		Analyse
	Eleven kan analysere musikkens funktion og virkning.	Eleven har viden om musikkens funktioner i sociale og kulturelle sammenhænge.	Eleven kan udpege og navngive grundelementer i opbygningen af musikstykker.
	Eleven har viden om tema og motiv.		
	Eleven kan samtale om musik som kunstnerisk udtryk og som vare.	Eleven har viden om musik som kunstnerisk udtryk og forbrugsvare.	

Læseplan

Indhold

1	Om læseplanens funktion	25
2	Læseplanens opbygning	26
3	Fagets formål og identitet	27
3.1	Musikfaget og folkeskolens formål	28
4	Fagets kompetenceområder og kompetencemål	29
4.1	Musikudøvelse	29
4.2	Musikalsk skaben	30
4.3	Musikforståelse	30
4.4	Kompetenceområdernes samspil	30
5	Udviklingen i indholdet i undervisningen	32
5.1	1. trinforløb for 1.-2. klassetrin	32
5.2	2. trinforløb for 3.-4. klassetrin	36
5.3	3. trinforløb for 5.-6. klassetrin	40
6	Tværgående emner og problemstillinger	44
7	Tværgående temaer	46
7.1	Sproglig udvikling	46
7.2	It og medier	47
7.3	Innovation og entreprenørskab	48
8	Referencer	49

1 Om læseplanens funktion

Læseplanen beskriver grundlaget for undervisningen i faget. Læseplanen fortolker forholdet mellem skolens formål, lovens centrale bestemmelser om undervisningens tilrettelæggelse og de fagspecifikke bestemmelser i Fælles Mål.

Fagformålet beskriver, hvordan faget bidrager til at opfylde folkeskolens formål, og angiver den overordnede retning for tilrettelæggelsen af undervisning i faget. Fagformålet og de underliggende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområder er således den overordnede ramme for lærerens overvejelser om tilrettelæggelse af undervisningen, herunder overvejelser vedrørende valg af undervisningens indhold. Læseplanen udfolder de bindende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområderne i Fælles Mål, hvor det faglige indhold konkretiseres.

Læseplanen uddyber kompetencemålene og beskriver det indhold og den progression, der skal knytte sig til kompetencemålene med henblik på at give en ramme for lærernes valg af indhold. Læseplanen beskriver de bindende færdigheds- og vidensområder, der ligger under fagets kompetencemål på de enkelte trinforløb. Færdigheds- og vidensområderne angiver i overskriftsform afgørende faglige elementer i arbejdet henimod at indfri kompetencemålene som udgangspunkt for bestræbelsen på at opfylde fagformålet, og skal danne udgangspunkt for tilrettelæggelsen af undervisningen.

2 Læseplanens opbygning

Læseplanen beskriver den overordnede ramme for musikfaget i folkeskolen og giver et indblik i fagets indholdsområder. Læseplanen indledes med musikfagets formål og identitet i **kapitel 3**. Den fortsætter med et bredt blik på musik som en vigtig del af menneskers udtryksformer, kultur og liv. Herefter zoomes ind på forholdet mellem musik, faget i folkeskolen og tre dimensioner, faget kan anskues ud fra. I kapitlet berøres områder og arbejdsmåder i folkeskolens formålsparagraf, som er særligt oplagte at inddrage i musikfaget.

I **kapitel 4** beskrives musikfagets kompetenceområder og kompetencemål, deres indbyrdes sammenhæng, og hvordan de i praksis spiller fint sammen, men også kan være svære at skille ad. Kapitlet rundes af med et blik på progression og læring. Først på tværs af de tre kompetenceområder og til sidst inden for hvert enkelt kompetenceområde.

I **kapitel 5** er der fokus på indholdet i undervisningen via en beskrivelse af færdigheds- og vidensområderne. Her udfoldes ideen og indholdet i kompetenceområderne og færdigheds- og vidensområderne. Her gives desuden bud på, hvordan man kan arbejde med dem i praksis.

Indledningsvis skildres progressionen i områderne. Herefter følger en adskilt inddeling i tre trinforløb med beskrivelse af hvert færdigheds- og vidensområde. Tilsammen danner disse tre trinforløb grundlaget for en helhedsorienteret undervisning.

Kapitel 6 har fokus på, hvordan musikfaget kan bidrage til udvikling af kompetencer som samarbejde, lydhørhed og forståelse for forskellige roller i tværfaglig og fællesfaglig undervisning.

Læseplanen afrundes i **kapitel 7** med et blik på, hvordan musikfaget og de tværgående temaer: sproglig udvikling, it og medier og innovation og entreprenørskab kan anskues.

3 Fagets formål og identitet

Fagets formål

Eleverne skal i faget musik udvikle kompetencer til at opleve musik og til at udtrykke sig i og om musik, herunder synge danske sange. Faget skal bibringe dem forudsætninger for livslang og aktiv deltagelse i musiklivet og for at kunne forholde sig til samfundets mangeartede musiktilbud.

Stk. 2. Eleverne skal beskæftige sig aktivt og skabende med musik. Faget skal medvirke til elevernes følelsesmæssige og intellektuelle udvikling, udvikling af koncentration og motorik samt øge deres forståelse af sig selv som en del af et fællesskab.

Stk. 3. I faget musik skal eleverne udvikle forståelse af dansk og udenlandsk musiktradition som en del af kulturlivet, dels således som den indgår i det aktuelle samfundsliv, dels i dens historiske perspektiv.

Faget musik er et obligatorisk fag i folkeskolen fra 1. til 6. klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb: 1.-2. klasse, 3.-4. klasse og 5.-6. klasse. Fælles Mål omfatter tre kompetenceområder: musikudøvelse, musikalsk skaben og musikforståelse.

Musikfaget rummer rige muligheder for at koble faget med fagets formålsparagraf. Musikfaget lægger op til mange alsidige arbejdsformer, som hver især kan understøtte processen hen imod opfyldelsen af kompetencemålene.

Musik i menneskelivet

Musik er en vigtig del af menneskers liv, kultur og fællesskab (Nielsen, 2010). I musikken kan grundlæggende følelser som glæde, gensidig forståelse, tab og fortvivlelse komme til udtryk, hvor ord ikke slår til. Derfor er der ofte musik til fest, sportspræstationer og store livsbegivenheder som fødsel, bryllup og død. Der er også musik i hverdagen, måske i baggrunden uden man måske rigtigt bemærker det, mens man køber ind eller ser film. Sommetider vælger man noget *bestemt* musik for at opnå noget. I musikken kan man opleve nærvær, fordybelse og selvforglemmelse, og gennem musik kan man kommunikere med andre.

Musik i skolelivet

I faget musik beskæftiger eleverne sig med forskellige sider af musiklivet. Musikliv skal forstås bredt som en skattekasse af musikalske udtryks- og samværsformer. Det leves i alt fra små musikkulturer til store koncerter og festivaler. Musikliv folder sig ud i medier, i mødet mellem amatører og professionelle og i et mylder af genrer. I undervisningen præsenteres eleverne for forskellige sider af musikliv – og indgår i det. Det kan ske på et utal af måder, som når eleverne synger, spiller, bevæger sig, lytter til musik og selv er musikalsk opfindsomme. I mødet med det gamle, det velkendte, det nye, det anderledes er der rig mulighed for at udforske egne musikalske og historiske rødder. Undervisningen

tager afsæt i dansk og vesteuropæisk musikkultur. I takt med globaliseringen og udviklingen af det multikulturelle samfund vil det være relevant også at forholde sig til andre musikkulturer.

Musikfagets forskellige dimensioner

Musikfaget har mange facetter og kan beskrives med udgangspunkt i forskellige dimensioner. I den kunstneriske dimension er der fokus på oplevelsen, æstetikken, udtrykket, det sanselige og musik som almen menneskelig udtryksform. I den musikvidenskabelige dimension er der fokus på at undersøge, analysere og forstå musik og dens rolle i samfundet. I den praktiske/håndværksmæssige dimension er eleverne selv aktive, udøvende og skabende gennem forskellige aktivitetsformer (Nielsen, 1994).

3.1 Musikfaget og folkeskolens formål

Glæde, ejerskab og undersøgelser sammen

Det er centralt, at eleverne oplever glæden over musikken, lærer noget, udvikler fantasi og erkendelse og får tillid til egne muligheder og ideer. Her må læreren trække på sin professionelle dømmekraft og sit faglige skøn for at finde de bedst egnede måder til at støtte, motivere og anerkende eleven. Her spiller lærerens didaktiske overvejelser og beslutninger en vigtig rolle.

Det er afgørende for oplevelsen, glæden og ejerskabet ved musik, at eleverne inddrages i valg af stof, opgaver og arbejdsmetoder, og at undervisningen kombineres med deres oplevelser, erfaring, kreativitet og viden. Elevinddragelse betyder imidlertid ikke, at eleverne bestemmer det faglige indhold. Læreren må balancere mellem på den ene side at lytte til eleverne, på den anden side at udvide deres horisont. I musik kan de møde det, de ikke støder på af sig selv: det ukendte (både ny og gammel musik) og det gode, som er anderledes end det, de selv ville have valgt. Faget er også en anledning til, at lærer og elever sammen undersøger musikkens forunderlige væsen, struktur og klangunivers.

At være kompetent i musik

Gennem fordybelse og varierende musikaktiviteter kan faget støtte elevernes alsidige udvikling, evne til at tage stilling og handle og udvikle almene kompetencer. Kompetence skal forstås som evnen til at anvende viden og færdigheder i den konkrete kontekst. At være kompetent i musik kan være at synge, bevæge sig til musik eller spille på et instrument, samarbejde, få ideer, associere, lytte, være modtagelige overfor musikken, kunne lede eller følge opmærksomt, knække læsekoden ift. noder eller opfinde grafisk partitur (Adrian, 2018). Det kan også være, at elevernes egne ideer udtrykkes i sang, musik og bevægelse eller omvendt: at musikken inspirerer eleverne til nye udtryk i ord, maleri og billeder (Espeland 2001).

Demokratiske og personlige værdier

I musikundervisningen tilbydes elever nye roller, som fx når en læsestærk elev udfordres i musik og har svært ved at holde en rytme. Måske træder den læseudfordrede elev til som hjælper, viser sig taktfast og med et overraskende overblik (Adrian, 2018). I musik kan eleverne hjælpes ad, lytte til hinanden og samarbejde. Her trænes demokratiske værdier som lydhørhed, handlekraft og medansvar. Gennem veltilrettelagte musikalske aktiviteter og udfordringer kan eleven opnå social læring (Hallam, 2015) og psykisk robusthed. Ved at øve sig udvikles motorik, vedholdenhed og koncentration.

Undervisningen skal imødekomme målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

4 Fagets kompetenceområder og kompetencemål

Overordnet består musikfaget af bindende kompetenceområder med tilhørende bindende kompetencemål og færdigheds- og vidensområder. Kompetenceområderne kan i praksis i mange tilfælde tænkes sammen i tilrettelæggelsen af undervisningen. Musikfaget er inddelt i kompetenceområderne: musikudøvelse, musikforståelse og musikalsk skaben.

Oversigt over fagets kompetenceområder og tilhørende kompetencemål

Kompetenceområde	Efter 2. klassetrin	Efter 4. klassetrin	Efter 6. klassetrin
Musikudøvelse	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse.	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse med bevidsthed om egen og andres rolle i musikalsk udfoldelse.	Eleven kan udfolde sig selvstændigt i sang, spil og bevægelse.
Musikalsk skaben	Eleven kan deltage eksperimenterende i musikalske aktiviteter.	Eleven kan udtrykke sig skabende i musikalske aktiviteter.	Eleven kan arrangere og komponere musikalske udtryk.
Musikforståelse	Eleven kan lytte til og udtrykke sig om musik.	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik.	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder.

4.1 Musikudøvelse

Kompetenceområdet musikudøvelse handler om, at eleverne synger, spiller og bevæger sig til musik. Her opnår eleverne kundskaber og konkrete musikalske færdigheder, og stemme, motorik, koordination og koncentration trænes. Dette understøtter elevernes alsidige udvikling. Ved at vælge forskellige sange og forskellig slags musik får eleverne forståelse for egen og andre lande og kulturers musikalske udtryk.

Glæden ved at prøve sig frem, lege og improvisere er vigtige elementer uanset klassetrin i at udvikle nye erkendelser og fantasi. Når eleverne øver sig i trygge rammer med plads til at famle og fejle, vokser tilliden til egne evner. Efterhånden kan eleverne reflektere over det musikalske stof, de arbejder med. Der kommer flere fagbegreber på, og forståelse for musikkens kompleksitet øges. I musikudøvelsen kan eleverne arbejde sammen i store grupper om et fælles musikalsk udtryk, men efterhånden også alene eller i mindre grupper. Her oplever eleverne, at der er brug for den enkelte, og at alle i sammenspillet og i fælles-sangen har indflydelse og er medansvarlige for et fælles musikalsk resultat.

4.2 Musikalsk skaben

Kompetenceområdet musikalsk skaben handler om at udvikle elevernes kreative kræfter og give dem lyst til at skabe musik. Her er plads til at eksperimentere med forskellige klangkilder og deres lyd kvaliteter og forholde sig åbent og undersøgende til musikkens mangfoldighed og variationsmuligheder. Det er vigtigt, at eleverne tør fejle i processen frem mod eget udtryk. Arbejdet med arrangement, improvisation, lydformning, komposition og bevægelse til musik skal kvalificere elevernes egne udtryk. I dette arbejde eksperimenterer eleverne med fx puls/ikke-puls, rytme, melodik, dynamik og tempo.

Det kreative arbejde er ikke det samme som frihed til at gøre hvad som helst, der falder én ind. Skabende arbejde foregår altid på baggrund af rammer for friheden (Hansen, 1988). I skabende musikalsk arbejde møder eleverne forskellige arbejdsmetoder og processer, lærer at tage stilling til musikalske udtryk og træffe kvalificerede musikalske valg.

4.3 Musikforståelse

Kompetenceområdet musikforståelse handler om, at eleverne undersøger musik og forhold omkring musik. Her får de viden og udvikler et fagsprog. Det kan ske gennem musiklytning, musikoplevelser og fordybelse i livemusik, produceret musik eller ved at arbejde udøvende med små musikalske byggesten (Christensen, 2005). Det er centralt, at eleverne udvikler gode lyttestrategier, og der arbejdes med god lyttekultur og bearbejdning af lytteoplevelsen (Espeland, 2001). Her kan man med fordel tage udgangspunkt i

- Formal lytning, hvor fx bestemte elementer i musikken så som melodi, instrumenter, harmonik, rytmiske mønstre, form og dynamik undersøges.
- Associativ lytning, hvor elevernes egne associationer og udtryk er i fokus. Denne tilgang lægger særligt op til at udvikle erkendelse, fantasi og arbejde med det mundtlige sprog.
- Musikalske byggesten, hvor eleverne gennem musikudøvelse eksperimenterer med små, udvalgte elementer af kendte musikstykker. En byggesten kan fx være en karakteristisk rytme eller lille tonerække.

I alle lyttestrategier er det vigtigt, at eleven forholder sig åben. I lytningen trænes koncentration og fordybelse. Når elevernes erfaring og indsigt vokser, kommer der flere nuancer til deres fagsprog, musikalske udsyn, beskrivelser og undersøgelser.

4.4 Kompetenceområdernes samspil

I praksis er flere af aspekterne i kompetenceområderne integreret i hinanden samtidigt og de er svære at skille ad. Arbejder klassen med musikudøvelse, og synger eleverne en sang (*musikudøvelse*), lytter til forskellige udgaver af sangen (*musikforståelse*), arbejder med vokale og kropslige udtryk, de selv finder på (*musikudøvelse/musikalsk skaben*), taler om tekstens indhold, opbygning og sangens samtid (*musikforståelse*) og herefter kommer frem til deres egen fortolkning, så indgår *alle tre* kompetenceområder faktisk i forløbet.

Tager undervisningen fx udgangspunkt i sammenspil, kan alle tre kompetenceområder let komme i spil gennem musiklytning og refleksion over originalnummeret (*musikforståelse*) og eksperimenteren med eget udtryk gennem improvisation og arrangement (*musikalsk skaben og musikudøvelse*).

Arbejder eleverne med lydformning, skaber et klanglandskab eller en lydfortælling ud fra et tema, indgår de tre kompetenceområder. Den musikalske skaben sker hulter til bulter i processen frem mod at have lydformningsstykket klart. Undervejs finder ideudveksling ("hvad skal vi finde på?"), samarbejde ("hvordan?"), rollefordeling ("hvem leder, hvem følger,

hvem spiller hvad?) musikalsk skaben, improvisation, arrangement, musikforståelse og musikudøvelse sted.

Progressionen inden for kompetenceområderne

Inden for kompetenceområderne i musikfaget går eleven fra i 2. klasse at deltage i et begrænset omfang til efter 6. klasse at kunne udtrykke sig selvstændigt i og med musik.

Selv om processen foregår individuelt, sker læringen i sociale musikalske praksisfællesskaber (Ubbesen, 2011), og her er lærerens opgave at tilrettelægge undervisning, som hjælper eleven på denne rejse. Der er ikke én, men mange måder at skabe progression i samspillet mellem trinene inden for de forskellige kompetenceområder. En udfordring for læreren er imidlertid, at det kan være svært at aflæse elevens læring. Her kan det være en hjælp at tænke på disse punkter ifm. læring og progression inden for de tre kompetenceområder:

- Selvom eleven ikke deltager i en musikaktivitet, kan eleven godt være åben, modtagende og iagttagende med alle sine sanser (Holgersen, 2003).
- Eleven kan også imitere de andre og deltage så godt som muligt i en aktivitet, selvom det ser usikkert ud, og eleven ikke er med hele tiden.
- På et eller andet tidspunkt lever eleven sig måske ind i aktiviteten og imiterer ikke kun de andre, men begynder at forstå musikalske elementer og deres sammenhæng i et større musikalsk udtryk. Her kan læreren se, at eleven i stigende grad arbejder produktivt og synligt i processen.
- På et tidspunkt bliver det måske tydeligt for læreren, at eleven kan forstå sammenhænge og bruge det stof, der er arbejdet med, til selv at supplere og udvikle nye personlige udtryk. Eleven er skabende, kreativ og udfolder sig selvstændigt.
- Læring sker ofte i spring, tilfældigt og hulter til bulter (Green, 2008), ifm. de tre kompetenceområder.

Progression inden for kompetencemålene

Musikudøvelse

I musikudøvelsen møder eleven et alsidigt og bredt udvalg af genrer, arbejdsformer og forskellige måder at bruge stemme og krop. Efter 2. klassetrin er målet, at eleven er opmærksomt deltagende. Efter 4. klassetrin er eleven blevet bevidst om sin egen og andres roller i musikalsk udfoldelse. Efter 6. klassetrin kan eleven udfolde sig selvstændigt. Undervejs vil eleven veksle mellem forskellige faser fra at være iagttagende, fumle, prøve af, efterligne, turde mere, blive fortrolig med, forstå, finde på og kaste sig ud i at synge, spille og bevæge sig stadigt mere og mere reflekteret og selvstændigt.

Musikalsk skaben

I det undersøgende, legende og eksperimenterende arbejde med lydformning, komposition, improvisation og bevægelse går eleven fra at deltage efter 2. klassetrin til at udtrykke sig musikalsk skabende efter 4. klasse. I 5.-6. klasse tilføjes videns- og færdighedsmålet arrangement som redskab til at nå kompetencemålet efter 6. klasse, hvor eleven kan arrangere og komponere musikalske udtryk.

Musikforståelse

Efter 2. klassetrin kan eleven lytte og udtrykke sig om musik. Det sker gennem musikoplevelser og ved at få instrumentkendskab. Efter 4. klasse er eleven introduceret til musikanalyse og musikhistorie, så eleven kan lytte opmærksomt og få et varieret sprog om musik. På 5.-6. klassetrin arbejdes med musikkens funktion, så eleven efter 6. klasse kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder.

5 Udviklingen i indholdet i undervisningen

De tre kompetenceområder musikudøvelse, musikalsk skaben og musikforståelse er inddelt i færdigheds- og vidensområder, som er beskrevet enkeltvis nedenfor under hvert trinforløb. Færdigheds- og vidensområderne er bindende, men kan tilrettelægges på utallige måder. Rækkefølgen i de tre kompetencemål er ikke udtryk for en prioritering. Alle tre mål er vigtige. Ensigtigt fokus på ét af kompetencemålene begrænser elevens mulighed for at komme rundt i hele musikfaget og udvikle alsidige kompetencer.

Færdigheds- og vidensområderne spiller fint sammen. Sommetider forudsætter ét færdigheds- og vidensområde et andet: Eleven har brug for nogle bestemte færdigheder for at løse en opgave. Andre gange giver det god mening at arbejde sideløbende med flere områder i én musikaktivitet. Man kan eksempelvis lytte til musik uden at kunne spille eller komponere, men vil man udføre musik, må man også kunne lytte. Vil man være musikalsk skabende, er det nødvendigt både at kunne lytte og udføre musik. Omvendt kvalificerer man imidlertid også sin lytten gennem den praktiske musikudøvelse og ved at skabe musik. Gennem arbejdet med musikforståelse udvikles de musikfaglige begreber, som eleverne får brug for, når de udveksler og udformer musikalske ideer, træffer musikalske beslutninger og begrunder musikalske valg. Ved at inddrage det lyttende, udøvende og skabende i undervisningen sættes en musikalsk udvikling i gang. Denne udvikling kan skærpe elevernes sansemæssige og udtryksmæssige oplevelse af musik og styrke deres håndværksmæssige og intellektuelle greb om den og understøtte elevernes selvstændige udtryk i og om musik.

5.1 1. trinforløb for 1.-2. klassetrin

Progressionen i trinforløbene skal forstås på tværs af kompetenceområder og kompetencemål, således at hvert trinforløb bygger oven på det foregående trinforløb.

Oversigt over fagets kompetenceområder, kompetencemål og færdigheds- og vidensområder efter 2. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensområder			
		Sangrepertoire	Sangteknik	Sanglege og bevægelseslege	Spil
Musikudøvelse	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse.	Sangrepertoire	Sangteknik	Sanglege og bevægelseslege	Spil
Musikalsk skaben	Eleven kan deltage eksperimenterende i musikalske aktiviteter.	Lydformning	Komposition	Improvisation	Bevægelse
Musikforståelse	Eleven kan lytte til og udtrykke sig om musik.	Musikoplevelse	Instrumentkendskab		

Undervisningen bygger bl.a. på elevernes nysgerrighed og umiddelbare lyst til at bruge krop og stemme. En alsidig undervisning ift. indhold og aktivitetsformer hjælper elever med forskellige forudsætninger til at deltage i et inkluderende musikalsk læringsmiljø. At være god til musik kan være mange ting, eksempelvis at kunne samarbejde, få ideer, associere, lytte, åbne sig for musikken, kunne følge eller lede opmærksomt eller knække læsekoden ift. til noder eller grafisk partitur.

Det musikalske stof er generelt præget af enkelhed og overskuelighed og giver appetit på at arbejde undersøgende og kreativt. Elevernes oplevelser, bevægelser, ideer og erfaringer med musik og lyd fra hverdagen kan medtænkes i planlægningen af undervisningen.

Musikudøvelse

Kompetenceområdet musikudøvelse leder i 1. trinforløb hen mod, at eleverne kan synge, spille og bevæge sig til musik gennem et alsidigt udvalgt musikfagligt indhold. Eleverne skal blive fortrolige med dansk kultur og historie gennem musik og sange, ligesom de skal få forståelse for andre lande og kulturers musikalske udtryk.

Musikudøvelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Sangrepertoire kan fokusere på elevernes kendskab til et alsidigt udvalg af nyere og ældre sange, viser, salmer og udvalgte rim og remser.

Sangteknik kan være centreret om elevernes kendskab og fortrolighed til basal brug af stemmen gennem legende aktiviteter.

Sanglege og bevægelseslege kan fokusere på elevernes deltagelse i musikalske fælleslege.

Spil kan omhandle elevernes deltagelse i enkelt sammenspil.

Sangrepertoire

Gennem kendskab til fx nye og ældre sange, viser og salmer som børnesange, årstids- og højtidsange samt salmer opbygger eleverne et alsidigt repertoire.

Enstemmig fællessang kan fx være centralt på 1. trinforløb. Indholdet i sangene knytter sig til elevernes hverdag og stimulerer deres forestillingsverden og fantasi og fører dem ind i den kulturelle sangtradition. I rim og remser udvikler eleverne deres sprog og oplever sprogs lydside. Her kan man fx lege med udtale, sprogmelodi, dialekt, intonation, artikulation, rytme og stemning og inddrage sange på andre sprog, fx engelsk. Arbejdet med eksempelvis folkeviser kan være en anledning til at sætte fokus på svære ord og på historie- og kulturforståelse.

Sangteknik

Det er væsentligt for elevernes sangglæde og motivation, at de får positive erfaringer og opnår tryghed, så de kan bruge stemmen i musikalske sammenhænge. Det giver mulighed for at udvikle sund stemmebrug, klang og evne til at intonere og udtrykke sig med stemmen. Stemmen er en del af menneskers udtryksformer, og ved at give eleverne anledning til fx at eksperimentere med stemmen og udfolde sig kreativt og legende på mangfoldige udtryksmåder vokser elevernes fortrolighed med egne og andres stemmer. Det kan eksempelvis ske ved at synge i et højt/dybt toneleje, svagt/kraftigt, fint/groft eller korte/lange toner. Her er det afgørende, at musiklæreren går forrest og ved at bruge sin stemme motiverer og inspirerer eleverne til at udtrykke sig med egen stemme.

I arbejdet med fx vekselsang og ekkosange styrkes efterhånden elevernes sikkerhed i intonation og bevidsthed om egen stemme. Fællessangen kan være med eller uden akkompagnement. Det vigtige er at støtte elevernes enstemmige sang og som lærer være opmærksom på, at elevernes stemmeleje er lysere end voksnes. Sangene synges i et passende lyst stemmeleje, og eleverne opfordres jævnlige til at synge solo i små passager.

Sanglege og bevægelse

Eleverne kan fx tilegne sig elementære musikalske færdigheder med udgangspunkt i forskellige legeaktiviteter og bevægelsesforløb, hvor elementer som sang, spil, fagter, dansetrin, form og bevægelse kan indgå i en helhed. Gennem danse og sanglege får eleverne kropserfaring, kropskontakt og fysisk udfoldelsesmulighed og kan udvikle musikalitet, herunder puls- og periodefornemmelse, opmærksomhed, lydhørhed og samarbejdsevne.

Spil

Eleverne lærer at være aktive deltagere i musikalske sammenhænge med anvendelse af udvalgte instrumenter eller lydgivere som fx percussion, tromme, xylofon, tamburin og claves. Eleverne kan fx lære at følge en fælles grundpuls og anvisninger fra en musikleder i form af en lærer eller en anden elev. Undervisningen kan tilrettelægges, så den instrumentale musikudøvelse kan bruges som ledsagelse til fx sang, leg og bevægelse.

Musikalsk skaben

Musikalsk skaben leder hen imod, at eleverne gennem enkle musikaktiviteter og leg udvikler deres kreative kræfter og ideer og får lyst til selv at skabe, udføre og bevæge sig til musik. Når eleverne øver sig i trygge rammer med plads til at famle og fejle, vokser tilliden til egne evner.

Musikalsk skaben omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lydformning kan tage udgangspunkt i elevernes arbejde med at skabe lydlandskaber med krop, stemme og selvvalgte klangkilder.

Komposition kan fokusere på elevernes arbejde med at skabe små enkle musikstykker.

Improvisation kan være centreret om elevernes arbejde med at udføre enkle improvisationer med stemme, krop og andre klangkilder.

Bevægelse kan omhandle elevernes arbejde med at skabe enkle bevægelser til musik.

Lydformning

Eleverne kan fx lære at udforske, udvælge og sammensætte lyde og klange til lydlandskaber i samarbejde med andre. Det kan eksempelvis være rim, remser, fortællinger, billeder eller korte eventyr. Lydlandskaberne kan være med til at understrege og udbygge oplægget. Eleverne arbejder fx med klangflader og pulsfaste eller pulsløse lydforløb og anvender fx krop, stemme, andre klangkilder og digitale medier med vekslende fokus.

Komposition

I det kreative og eksperimenterende arbejde med at skabe små musikstykker kan eleverne anvende forskellige klangkilder, deres lyd kvaliteter og variationsmuligheder. Det skabende arbejde kan foregå inden for tydelige og udfordrende rammer ift. elementer i musikken som puls/ikke-puls, rytme, klang, melodik, dynamik, tempo og form. Det kan fx kombineres med sprogsiden i rim, remser og raptekster.

Improvisation

Inden for tydelige, enkle rammer med begrænsede valgmuligheder lærer eleverne at improvisere. Improvisation handler fx om at skabe et enkelt musikalsk udtryk af øjeblikkets inspiration og med anvendelse af fri fantasi. Improvisation kan eksempelvis foregå via digtesang eller forskellige lege, bevægelser og eksperimenterende øvelser på instrumenter og lydgivere. Enkle rammer kan handle om begrænsninger i valg af toner og rytmer.

Bevægelse

Arbejdet med krop og bevægelse kan tage udgangspunkt i elevernes krop, enkle bevægelser og bevægelsesmønstre, de kender fra hverdagen. Det kan foregå ved imitation, men eleverne kan fx også selv finde på bevægelser, så de oplever ejerskab og anerkendelse. Bidrager eleverne med egne ideer til bevægelser, kan læreren fx hjælpe med at opsætte enkle, tydelige rammer inden for hvilke, eleverne kan udvikle deres egne bevægelser.

Musikforståelse

Kompetenceområdet musikforståelse leder i 1. trinforløb hen mod, at eleverne kan opleve og lytte til musik og genkende enkelte elementer i musikken.

Musikforståelse omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Musikoplevelse kan fokusere på elevernes evne til at opleve og lytte opmærksomt til musik.

Instrumentkendskab kan omhandle elevernes evne til at genkende klangen af forskellige instrumenter og kunne deres navne.

Musikoplevelse

Eleverne oplever forskellige former for musik, som kan stimulere deres musikalske forestillingsevne eller associeres til noget konkret, eksempelvis stemninger, naturoplevelser, dyr eller steder. Musikstykkerne kan variere og repræsentere forskellige typer musik som fx klassisk, opera, jazz, pop og rock. Eleverne kan have glæde af at oversætte musikindtrykkene til andre udtryksformer som fx lyrik, tegning, drama eller grafisk notation.

Instrumentkendskab

Gennem arbejdet med forskellige instrumenter udvides elevernes kendskab til dem, herunder fx deres klang og navn. I undervisningen kan eleverne fx undersøge spille teknik, lyd dannelse og klang på en stor del af skolens musikinstrumentarium. Eleverne kan desuden præsenteres for forskellige karakteristiske instrumenter og instrumentgrupper i indspillet musik fra forskellige genrer og kulturer.

5.2 2. trinforløb for 3.-4. klassetrin

Progressionen i trinforløbene skal forstås på tværs af kompetenceområder og kompetencemål, således at hvert trinforløb bygger oven på det foregående trinforløb.

Oversigt over fagets kompetenceområder, kompetencemål og færdigheds- og vidensområder efter 4. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensområder			
		Sang-repertoire	Sangteknik	Fællesdans	Spil
Musikudøvelse	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse med bevidsthed om egen og andres rolle i musikalsk udfoldelse.				
Musikalsk skaben	Eleven kan udtrykke sig skabende i musikalske aktiviteter.	Lydformning	Komposition.	Improvisation	Bevægelse
Musikforståelse	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik.	Musikoplevelse	Instrumentkendskab	Analyse	Musikhistorie

Undervisningen bygger bl.a. på, at eleverne i stigende grad skærper deres bevidsthed om den enkeltes betydning for det musikalske fællesskab. Det musikalske stof er fortsat præget af enkelhed, men der bygges flere lag på med stigende grad af musikalsk kompleksitet.

Gennem et alsidigt repertoire inden for sang, spil og bevægelse bliver eleverne gradvist mere opmærksomme på deres egen og andres roller i musikudøvelsen.

Eleverne kan i stigende grad være med til at fastlægge rammerne for de skabende processer. De oplever, at de kan byde ind i musikalske valg, får tillid til egne musikalske værdier og forståelse for andres. Eleverne kan lære, hvordan digitale muligheder kan inddrages i det skabende musikalske arbejde.

I arbejdet med musikforståelse sættes musikken nu ind i en historisk sammenhæng. Arbejdet med musikanalyse, herunder et øget fokus på musikkens grundelementer og form, påbegyndes. Eleverne kan opnå et vist kendskab til det klassiske instrumentarium samt udvalgte nyere og ældre komponister og værker i tilknytning hertil.

Musikudøvelse

Kompetenceområdet musikudøvelse leder i 2. trinforløb hen mod, at eleverne synger, spiller og bevæger sig til musik inden for et varieret musikfagligt indhold og med en tiltagende forståelse for og deltagelse i fælles musikalske udtryk.

Musikudøvelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Sangrepertoire kan fokusere på at øge elevernes kendskab til et alsidigt udvalg af nyere og ældre sange og salmer.

Sangteknik kan være centreret om elevernes evne til at synge i et fællesskab med lydhørhed og fortrolighed til egen stemme, god klang og intonation.

Fællesdans kan omhandle elevernes kendskab til et bredt udvalg af både nyere og ældre fællesdanske.

Spil kan fokusere på at lære eleverne at spille sammen.

Sangrepertoire

Eleverne kan arbejde med at udbygge deres repertoire med fx nyere og ældre sange og salmer, herunder fx viser og årstids- og højtidsange. Sangene kan med fordel variere i tempo, stemning, stilart og tekstindhold. Der kan tages udgangspunkt i den danske sangtradition i bred forstand, men der kan også tilføjes sange fra andre lande, herunder fx engelske sange. I undervisningen kan eleverne fx arbejde med, hvordan sangbøger er opbygget, og hvordan teksterne kan formidle en historie eller et særligt budskab.

Sangteknik

Ved at undersøge stemmens muligheder og udfolde den på mangfoldige udtryksmåder bliver eleverne fortrolige med egen stemme. Der arbejdes fx med, at kroppen bruges hensigtsmæssigt til støtte for sangstemmen og med at udvikle en god intonation og udvide stemmens ambitus (toneomfang). Eleverne kan lære, at forskellige sange fordrer forskellige typer stemmekvalitet, udtryk og sangstil. Efterhånden kan eleverne lære at synge sammen i enkel flerstemmighed. Her kan kanonsang, over- og understemmer eller ostinatbaserede stemmer være velegnede.

Fællesdans

I fællesdans kan eleverne fx arbejde med forskellige typer fællesdanske og herigennem få erfaringer med dans som musikalsk udtryksform. Der kan fx indgå nye og gamle fællesdanske af dansk og udenlandsk oprindelse. Disse danse kan være med til at styrke elevernes kropslige erkendelse af elementer som fx form, rytme, dynamik, betoning og timing. Dette kan være en måde at styrke elevernes puls- og periodefornemmelse på.

Spil

Spil på musiklokalets instrumenter kan give eleverne anledning til at samarbejde. Eleverne kan spille sammen i både større og mindre grupper og derved bevidstgøres om egen rolle i den musikalske helhed i en gruppe og afprøve forskellige roller som fx musiker, arrangør eller instruktør. Den enkelte elev kan bl.a. få mulighed for at blive mere fortrolig med et enkelt instrument. Der kan lægges vægt på et varieret sammenspilsrepertoire, melodispil, gehør og brug af enkel notation.

Musikalsk skaben

Musikalsk skaben leder hen imod, at eleverne fx udvikler egne kreative kræfter og ideer og får mod på selv at skabe musik. Det skabende arbejde sker på baggrund af klare og trygge rammer med plads til at famle og fejle. I det skabende arbejde finder eleverne frem til deres eget udtryk gennem arbejdet med arrangement, improvisation, lydformning, komposition og bevægelse til musik.

Musikalsk skaben omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lydformning kan tage sit udgangspunkt i elevernes arbejde med at skabe lydlandskaber under anvisning i små, overskuelige opgaver.

Komposition kan fokusere på elevernes arbejde med at skabe musik som fx at lave små melodier og musikstykker med udgangspunkt i en historie, stemning, rytme, lydgivere, sprog og stemmebrug.

Improvisation kan være centreret omkring elevernes arbejde med at udføre enkle improvisationer med instrumenter eller stemmen.

Bevægelse kan omhandle elevernes arbejde med at skabe bevægelsesmønstre med sikker puls- og periodefornemmelse.

Lydformning

I arbejdet med lydformning kan der være fortsat fokus på at undersøge, udvælge og sammensætte lyde og klange. Eleverne kan fortsat eksperimentere med at udtrykke sig skabende med lydlandskaber i samarbejde med andre og udfordres i stigende grad via anvisninger og rammer. Eleverne kan derfor med fordel lære at arbejde kreativt og varieret fx med og uden brug af it.

Komposition

Eleverne kan udvikle små melodier og musikstykker, som ofte vokser ud af arbejdet med improvisation, arrangement og lydformning. Læreren hjælper eleverne med at vælge det særlige og interessante i det stof, som eleverne frembringer, og herved udvikle elevernes kreativitet og glæde til at udtrykke sig og mod til at turde fejle.

Improvisation

Eleverne kan lære at improvisere og byde opmærksomt ind på instrumenter og med krop og stemme i musikalske forløb, fortsat inden for tydelige og begrænsende rammer. Det er vigtigt, at der er en tryk og legende tilgang til improvisation. Eleverne kan gøre sig erfaringer med melodibaserede instrumenter, og her kan der fx arbejdes med fagsprog og konkrete øvelser som timing og udvalgte toner som fx pentaton skala (= en femtonig skala. En C-pentatonskala: C, D, E, G, A), korte/lange toner, pause/lyd, gentagelse/små forandringer af melodien. Improvisation kan fx ske ifm. korte passager eksempelvis forspil, mellemspil og vers eller i passager i egne kompositioner.

Bevægelse

Der er fortsat fokus på, at eleverne kan bruge kroppen til at skabe bevægelsesmønstre til musik, men kravene til kompleksitet og udtryk øges gradvist. Eleverne kan i arbejdet med koreografi og bevægelsesmønstre fx udvikle fantasi, timing og puls- og periodefornemmelse ved at skabe bevægelse til alsidige musikgenrer.

Musikforståelse

Kompetenceområdet musikforståelse leder på 2. trinforløb hen mod, at eleverne kan opleve, lytte opmærksomt til musik og udvide deres musikfagsprog og musikalske horisont. I musikforståelsen undersøges musikken og dens elementer som fx melodik, instrumenter, form og dynamik. Man kan undersøge på mange måder (Espeland, 2001): ved at lytte med forskellige lyttestrategier, men også ved selv at synge eller spille små musikalske byggesten (Christensen, 2005) eller ved at sætte musikken ind i en historisk sammenhæng.

Musikforståelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Musikoplevelse kan fokusere på lyttestrategier, lyttekultur og elevernes evne til at formidle egne musikoplevelser samt på at kunne indgå i en koncertsituation.

Instrumentkendskab kan omhandle instrumentering i forskellige genrer og instrumenters klang og navne.

Analyse kan fokusere på musikalsk udforskning. Heri indgår forskellige arbejdsmetoder og fagord og begreber som formforløb, dynamik og klangfarve.

Musikhistorie kan tage sit udgangspunkt i elevernes arbejde med udvalgte musikeksempler fra primært den vesterlandske musikkultur.

Musikoplevelse

Ved at opleve og lytte til musik, kan eleverne få mulighed for at udtrykke sig ud fra deres egne associationer. Her kan de træffe bevidste valg ved eksempelvis at give deres musikoplevelse et nyt udtryk i ord, dans, dramatisering, maleri eller fortælling. De musikeksempler, der præsenteres for eleverne, kan med fordel være forholdsvis korte, alsidige genremæssigt og velvalgte ift. formålet. Desuden kan opmærksomheden i stigende omfang rettes mod væsentlige strukturelle træk ved musikken som fx form, dynamik, instrumentation eller karakteristiske melodi- eller rytimestumper.

Instrumentkendskab

Eleverne kan lære symfoniorkestrets klassiske instrumentarium at kende, og øvrige instrumenter kan fortsat inddrages. Her kan arbejdet med instrumentkendskab og genrekendskab gå hånd i hånd.

Analyse

Elevernes glæde, oplevelser og erfaringer i musiklytning er udgangspunktet for musikanalysen og kan medtænkes i planlægningen af undervisningsindholdet. Musikanalyse handler bl.a. om musikalsk udforskning og om at opløse musikken for at undersøge dens bestanddele. Det kan gøres på mange måder som ved at drøfte, imitere, flytte rundt på, beskrive, identificere, variere, stjæle og udvikle musikken (Espeland, 2001). I analysearbejdet kan musikstykker med væsentlige strukturelle træk og tydelige karakteristika udvælges. Det musikalske fagsprog om grundelementer i musikken kan inddrages, herunder form, dynamik og klangfarve, instrumentvalg, melodiske eller rytmiske motiver (Jensen, 2018), så eleverne kan anvende disse i musikanalysen.

Musikhistorie

I arbejdet med musikhistorie kan eleverne opnå kendskab til udvalgte nyere og ældre klassiske komponister fra musikhistorien. Der kan lægges vægt på, at komponisternes

musik, liv og virke sættes ind i en historisk kontekst, og at eleverne arbejder med genrer og musikeksempler, som repræsenterer variation genre- og stilmæssigt, herunder fx blues, samba, reggae, jazz, pop og rock.

5.3 3. trinforløb for 5.-6. klassetrin

Progressionen i trinforløbene skal forstås på tværs af kompetenceområder og kompetencemål, således at hvert trinforløb bygger oven på det foregående trinforløb.

Oversigt over fagets kompetenceområder, kompetencemål og færdigheds- og vidensområder efter 6. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensområder			
		Sang-repertoire	Sangteknik	Fællesdans	Spil
Musikudøvelse	Eleven kan udfolde sig selvstændigt i sang, spil og bevægelse.				
Musikalsk skaben	Eleven kan arrangere og komponere musikalske udtryk.	Arrangement	Komposition	Improvisation	Bevægelse
Musikforståelse	Eleven kan lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder.	Musikoplevelse	Musikhistorie	Musikkens funktion	Analyse

I 3. trinforløb kan eleverne i vid udstrækning inddrages i valg af indhold og arbejdsform inden for alle tre kompetenceområder. Eleverne kan i fællesskab lære at tage ansvar for det fælles musikalske udtryk og udvikler lydhørhed for andres musikalske valg og tillid til egne musikalske værdier og evner. I udviklingen af kreativitet er der fortsat fokus på glæden ved at udtrykke sig, modet til at fejle og evnen til at vælge det særlige.

I musikudøvelsen kan eleverne anvende stemme, krop, musikinstrumenter og andre klangkilder, herunder digitale enheder. Der kan arbejdes med at arrangere og bearbejde eksisterende musik og udvikle eget udtryk. Hovedvægten kan lægges på skabende processer og kvalificeringen af disse gennem fx kendskab til kreative processer, diskussioner, kommentarer og forslag.

I musikforståelse forholder eleverne sig mere nuanceret til musikeksempler. Eksemplerne kan omfatte forskellige genrer og stilarter. Eleverne kan møde musikken dels i indspillet form, dels ved koncerter. Hovedvægten kan fortsat lægges på musiklytning, men musikken kan sættes ind i en historisk og samfundsmæssig sammenhæng, og eleverne kan lære at reflektere over musik ift. kunst og kultur.

Musikudøvelse

Kompetenceområdet musikudøvelse leder i 3. trinforløb hen mod, at eleverne synger, spiller og bevæger sig til musik inden for et varieret musikfagligt indhold og med en tiltagende forståelse for egen rolle i musikalsk udtryk. Der veksles i stigende grad mellem organiseringsmåder (mindre/større grupper), instruktionsmåder og musikalske roller.

Musikudøvelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Sangrepertoire kan omhandle elevernes kendskab til sange på flere sprog.

Sangteknik kan fokusere på, at eleverne lærer at bidrage med egen stemme alene eller i et fællesskab og med lydhørhed over for andres fx ifm. flerstemmighed.

Fællesdans kan fokusere på elevernes kendskab til danse fra forskellige sammenhænge og kulturer.

Spil kan tage udgangspunkt i elevernes arbejde med musiklokalets instrumenter i sammenspil, herunder elektriske og digitale.

Sangrepertoire

Eleverne kan udbygge deres sangrepertoire med udgangspunkt i fx væsentlige sange fra den danske kulturtradition, og eleverne kan i stigende grad også lære sange på engelsk og andre sprog i relation til de kulturkredse, eleverne repræsenterer. Der kan i stigende grad stilles krav til elevernes viden om fx tekstindhold, tekstudtale, kontekst og stilart. Fællesskabet i enstemmig sang kan stadig vægtes højt.

Sangteknik

Arbejdet med at videreudvikle egne stemmer og udtryk kan bidrage til klassens fælles eller elevernes individuelle udfoldelse i musik. Undervisningen kan veksle mellem forskellige arbejdsmåder i fx hele klassen, grupper og solo med mulighed for i enstemmighed og flerstemmighed at afprøve forskellige sang- og klangidealer. Arbejdet med mikrofonteknik kan indføres.

Fællesdans

Det musikalske samvær i form af dans og bevægelse kan udbygges med et bredere repertoire af udtryk og stilarter fra udvalgte kulturer og miljøer. Eksempler kunne være folkedans, hiphop eller afrikansk dans eller elevernes egne bud på dansemønstre til udvalgt musik.

Spil

I større eller mindre grupper kan eleverne lære at spille sammen. Principielt inddrages alle instrumenter. Opmærksomheden kan rettes mod det samlede klangbillede og indbyrdes lydhørhed og balance mellem instrumenterne. Elever, som spiller på instrumenter uden for skoletid, kan opfordres til at medbringe disse i musiktimen. Eleverne kan arbejde med gehør og notation som støtte for den praktiske musikudøvelse.

Musikalsk skaben

Musikalsk skaben leder hen imod, at eleverne udvikler egne kreative kræfter og ideer og får mod på selv at skabe musik og et selvstændigt musikalsk udtryk. Det skabende arbejde sker på baggrund af klare og trygge rammer og med plads til at famle og fejle. I det skabende arbejde finder eleverne frem til deres eget udtryk gennem arbejdet med arrangement, improvisation, lydformning, komposition og bevægelse til musik.

Musikalsk skaben omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Arrangement kan fokusere på elevernes arbejde med at arrangere musik ud fra eksperimenter og egne ideer.

Komposition kan være centreret omkring elevernes arbejde med at skabe musikalske forløb med afsæt i instrumenter, stemme, krop og digitale medier.

Improvisation kan fokusere på elevernes arbejde med at udføre improvisationer i musikalske forløb.

Bevægelse kan tage sit udgangspunkt i elevernes arbejde med koreografi.

Arrangement

Eleverne kan lære at bearbejde musik som led i musikudøvelsen og det skabende musikalske arbejde og komposition. Ud fra eksperimenter og drøftelser kan eleverne lave arrangementer af musikforløb. Eleverne kan løbende kvalificere det musikalske arbejde gennem det at lytte, diskutere, give kommentarer og forslag. De kan ligeledes gøre sig overvejelser om fx musikkens karakter, inddragelse af digitale muligheder og teknikker for at understøtte den musikalske ide og et selvstændigt udtryk.

Komposition

Arbejdet med komposition kan foregå inden for klare rammer og med brug af fx instrumenter, sangstemme og it, gerne som en integreret del af musikudøvelsen. Klassens skabende arbejder kan indgå i klassens repertoire og fælles optræden, og de bygger på elevernes viden, fantasi og ideer. I arbejdet inddrages fx digitale enheder med deres særlige muligheder for at fastholde og redigere et musikalsk forløb. Der kan indgå skriveprocesser i elevernes arbejde med komposition, herunder nedskrivning af egne tekster og notation i en eller anden form.

Improvisation

Arbejdet med improvisation foregår inden for klare rammer som fx fastlagte akkordforløb, udvalgt tonemateriale eller rytmefigurer. Ifm. improvisation trænes elevernes gehør.

Bevægelse

Arbejdet med bevægelse kan føre frem til, at eleverne kan lære at arbejde med koreografi og bevægelsesmønstre, der kan udvikles til egentlige danse. Koreografi handler i bred forstand om at sammensætte sekvenser af bevægelse. Eleverne kan samarbejde i større eller mindre grupper om at skabe fx koreografier, der eksempelvis kan sammensættes til større serier og gerne indgå i sammenhæng med musikudøvelse.

Musikforståelse

Kompetenceområdet musikforståelse leder på 3. trinforløb hen mod, at eleverne kan opleve, lytte til musik og har et musikfagsprog og en bred musikalsk horisont. I musikforståelsen undersøges musikken og dens elementer som fx melodik, instrumenter, form og dynamik. Undersøgelser af musikken kan gøres på mange måder, og eleverne kan i stigende grad have forskellige værktøjer til musikanalyse og kan perspektivere musikken ift. dens tid og funktion.

Musikforståelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Musikoplevelse kan omhandle elevernes evne til at lytte opmærksomt og opleve musik i forskellige genrer, kulturer og perioder.

Musikkens funktion kan fokusere på musikkens virkning i forskellige sociale og kulturelle sammenhænge.

Analyse kan fokusere på elevernes brug af centrale musikalske parametre i analyseøjemed.

Musikhistorie kan tage udgangspunkt i elevernes arbejde med udvalgte perioder i musikhistorien.

Musikoplevelse

I arbejdet med musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder kan eleverne i stigende grad lære at blive fortrolige med musikken. Igennem forskellige musikoplevelser kan eleverne forholde sig til musikeksempler ud fra forskellige tilgange. Det kan eksempelvis være analyse, associationer, beskrivende tilgange eller ved at omforme og fortolke det musikalske stof i andre udtryksformer som tekst, maleri, skuespil eller bevægelse.

Musikhistorie

Fagbegreber og læsning af fagspecifikke tekster kan indgå i arbejdet med musikhistorie fra forskellige perioder. Dette kan føre frem til, at eleverne kan få kendskab til udvalgte perioders karakteristiske stiltræk og centrale personer. Undervisningen kan eksempelvis foregå som led i tværfaglige forløb.

Musikkens funktion

Eleverne kan lære at forholde sig til musikkens anvendelse, funktion og virkning i samfundet generelt. Eleverne kan indgå i drøftelser om musikkens roller i forskellige sammenhænge ved fx fester, religiøse handlinger, til koncerter, i butikker, på restauranter, i tv, radio, film og andre elektroniske medier og som magtmiddel. Eleverne kan lære at forholde sig reflekteret til deres egen brug af musik. Som led i diskussionerne henledes elevernes opmærksomhed fx på spændingsfeltet mellem musik som kunstnerisk udtryk og som handelsvare.

Analyse

Eleverne kan fortsat være undersøgende i musiklytningen og udbygge deres kendskab til fx fagbegreber som tema, motiv og form for at inddrage dem i at kunne analysere musik. Grafisk notation og notation i G-nøglen kan i stigende grad indgå, så eleverne kan genkende og følge eksempelvis enkle melodibevægelser, forløb, konturer samt rytmiske og melodiske motiver. Eleverne kan få indsigt i elementære akkordsammenhænge. Musikanalyse er tæt knyttet til musikudøvelse og skabende musikalsk arbejde.

6 Tværgående emner og problemstillinger

Færdigheder og kundskaber, som opnås i musikfaget, kan anvendes og udbygges i det tvær- og fællesfaglige arbejde og i tværgående emner. Nedenfor beskrives eksempler på sådanne færdigheder og kundskaber, og hvordan de kan gavne og understøtte elevens alsidige udvikling.

Lydhørhed, hensyn og fælles ansvar

I arbejdet med fx korsang og sammenspil kan eleverne lære at lytte til andre. Hvis man ikke lytter og tilpasser sin rolle til de andre, bliver det ikke til musik. Alle har et fælles ansvar for resultatet og må stå sammen for at lykkes. I sammenspil kan eleverne fx arbejde med at være en del af en helhed, hvor alle tager hensyn til hinanden for at skabe noget sammen. Kompetencen til at lytte, være lydhør, deltage, følge, lede og have ansvar for et fælles resultat kan overføres til ethvert gruppearbejde og enhver klassedebat.

Koncentration og forfinelse af detaljer

I arbejdet med musikalsk skaben og musikudøvelse er der rig mulighed for at udvikle evnen til at koncentrere sig, eksperimentere sig frem til et bestemt udtryk og forfine detaljen ved at øve igen og igen. Dette kan være en af vejene til at opnå præcision og sikkerhed og er let at overføre til andre fag og aktiviteter i skolen, hvor performance indgår. Ved at øve sig, eksperimentere med forskellige måder at spille eller synge en lille frase på og gå ned i detaljen kan vedholdenhed og omhyggelighed udvikles. Det er der fx brug for, når eleven skal præcisere noget gennem sproget, tegne eller male en særlig detalje, vise et bestemt move i en dans eller score et mål.

Musik, stilhed, støjforurening og livskvalitet

I musikundervisningen forholder eleven sig bl.a. til det hørte. I musiklytning lytter eleven efter detaljer fx i instrumenter og lyde. Eleven får et nuanceret forhold til det hørte og kan fx skelne mellem lyd/stilhed, musik/muzak og interessant lyd/lydforurening. Denne erfaring og viden kan inddrages ift. fx omgivelserne: i et lokale, i det offentlige rum eller i naturen. Tværfaglige emner kan således fx omhandle lyd, stress eller høreskader som tinnitus. Hvordan opstår høreskader, og hvordan kan de begrænses? Musik, livskvalitet og helbred er også et tværfagligt emne, hvor musik bidrager til at belyse vigtige forhold.

Tid og timing

Igennem arbejdet med musik kan eleven blive bevidst om aspekter ved tid og få sprog for det. Tiden kan opleves hurtig eller langsom. I musikudøvelsen og den musikalske skaben kan parathed og timing spille en stor rolle. Man kan fx komme for tidligt eller sent med en vigtig tone. Disse færdigheder og kundskaber kan overføres i arbejdet med fx performance, film, jokes eller vigtige pointer i en fremlæggelse.

Analyse, overblik og grafisk notation

I arbejdet med produktion og analyse af sange og musikvideoer i danskundervisningen kan eleverne fx inddrage deres viden om formsprog og musikalske virkemidler i en musikvideo. Musikfaglige kompetencer ift. puls, rytme og grafiske notationsformer kan hjælpe til overblik over lyd- og billedsiden.

Musik og krop

Igennem arbejde med musik kan eleven være aktiv med sin krop. Meget læring i musikfaget kan ske med kroppen forrest (Fredens, 2018). Når stemmen giver lyd, hænderne spiller eller dirigerer, eller når fødderne bevæger sig til musikken, er kroppen en vigtig læringskilde. Ikke for meget tænketid, ud på gulvet og i gang! Eleven mærker sin krop og bruger den på nye måder. I sangarbejdet kan der være fokus på forhold som strubens og tungens placering eller på vejrtrækning. Hvis eleverne optræder med musikken får de en kropslig oplevelse. Her kan nervøsitet spille en rolle. I musikfaget er der mulighed for at synliggøre udfordringer i det at stille sig frem og performe. Nervøsitet kan italesættes som et alment vilkår, når man performer. I musikfaget kan eleverne arbejde med nervøsitetsstrategier, som kan gavne andre områder, hvor eleven skal performe.

Musik kan påvirke følelser som glæde, sorg eller velvære hos eleven. Gennem musikfaget kan eleven opnå værdifuld indsigt i sin egen krop, og disse kropslige erfaringer og erkendelser er værdifulde at trække på også i skolens øvrige fag og aktiviteter.

7 Tværgående temaer

Musikfaget lægger op til at gøre brug af de tværgående temaer: sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab.

7.1 Sproglig udvikling

I musikundervisningen kan sproglig udvikling indgå på flere måder. Her er anledning til at arbejde med sproglige grundelementer og mulige betydninger. Gennem arbejdet med et bredt repertoire af sange, salmer, rim og remser og rap kan eleverne lære at fokusere på det tekstlige indhold samt sprogets stilistiske træk og udtale. Efterhånden som eleverne har kendskab til flere sprog, kan de inddrages ifm. fx sange i undervisningen. Sangteksternes indhold i form af begreber, kulturfænomener, historisk sammenhæng mv. kan udfoldes og forklares for eleverne.

Sproglig udvikling kan have fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: samtale, lytte, læse og skrive.

Samtale og sprogets lydside

I samtalen om musik kan musikfaglige begreber som fx tonehøjde, dynamik, klang og struktur inddrages. Det kan ske i analyse, diskussion og refleksion over musik. Også hverdags sproget kan blive en del af samtalen. Det kan være om fx musikoplevelser, beskrivelse af musik, eleven ikke har fagsprog for, men finder metaforer for. Også det "talte" sprog i rap kan forstås som en anledning til at øve, udvikle og arbejde med timing i det mundtlige sprog.

Ved fx at eksperimentere, lege og arbejde med intonation, sprogtone, artikulation, rytme, frasering og ved at inddrage fx dialekter og andre sprog kan der være rig mulighed for at udvide elevernes forståelse for sprogets lydside. Grundlæggende fysiologiske forhold ifm. sprog kan italesættes, som fx hvor i munden lyden er placeret, og hvordan tunge, mund og svælg arbejder sammen, når man taler.

I arbejdet med at synge tekster, kan sangen stimulere og støtte udtale og svære ord, fordi man typisk synger ord langsommere og omhyggeligere, end man udtaler dem i almindelig tale.

Lytte

I musik er ørerne centrale i modsætning til synet, der ellers som oftest dominerer sansindtryk. At lytte efter sprogets små lydige nuancer, vokaler og konsonanter, enderim, sprogmelodi, arbejde med forskellige dialekter, andre sprog og timing kan træne kompetencer i at lytte.

Desuden kan man arbejde med sprogets indhold i sange og musikkens måde at understøtte eller skabe kontrast til tekster. Hvad gør musikken ift. teksten? Tilføjer den noget til stemningen? Understreger musikken særlige sproglige udsagn? Gentager komponisten bestemte ord i sangen? Hvad gør musikken der, hvor der er pause i teksten? Er der stemningsskabende mellemspill?

Læse

I musikfaget kan eleverne læse fagtekster om musik, fx ifm. musikhistorie og informationsøgning. Her kan der udvikles et fagsprog. Også instruerende tekster om en opgave, der skal løses i musik, kan træne læsningen. Læsning i musikfaget kan være knyttet til det poetiske sprog i sangtekster.

Skrive

At skrive i musik kan forstås på flere måder. Skrivning med ord og bogstaver kan forekomme, ifm. at eleverne fx sætter tekst til en melodi eller gennem musiklytning inspireres til at finde på en fortælling eller poesi. At skrive i musikfaget kan imidlertid også forstås bredere og fx handle om at notere noget, der hjælper med at huske. Hvordan fastholder man en musikalsk ide, en melodi, en form, en rytme, en bestemt lyd osv. i hukommelsen over tid? Her opfinder eleverne måske egne grafiske symboler blandet med ord, noder og rytmeboks, så de senere kan vende tilbage til det.

7.2 It og medier

It og medier er en ressource for musikundervisningen og kan anvendes metodisk ifm. flere sider af musikfaget. Det kan være som inspirationskilde, når der fx arbejdes med musikindspilninger, film eller instruktionsvideoer eller som hjælpemiddel fx ved akkompagnement til fællessange, hvis læreren ikke selv akkompagnerer.

It- og mediekompetencer kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Eleven som kritisk undersøger

Eleverne kan lære at søge forskellige relevante ressourcer i digitale medier. Det kan eksempelvis ske i musikforståelse, hvor eleverne bl.a. kan læse fagspecifikke tekster og i arbejdet med musikudøvelse, hvor fx instruktionsvideoer kan spille en rolle. Også i arbejdet med fx forholdet mellem lyd og billedside kan eleven forholde sig kritisk til den store mængde materiale, der findes på de digitale medier. Her kan spørgsmål om lydens rolle ift. billederne og lyd som manipulation være aktuelle.

Eleven som analyserende modtager

Musik er en stor industri med mange kommercielle interesser og aktører. Eleven kan derfor vurdere musikkens rolle og intention på forskellige medieplatforme. Dette kan eksempelvis foregå ved inddragelse af forskellige it- og medieplatforme ifm. musiklytning og analyse af musikvideoer og reklamer.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Digitale medier kan indgå i særlig grad under kompetenceområdet musikalsk skaben, hvor disse kan anvendes til at skabe, fastholde og bearbejde musikalske udtryk. Eleverne kan arbejde digitalt og skabende inden for lydformning, komposition og digital produktion. I forbindelse hermed kan eleverne eksempelvis arbejde med remediering af eksisterende materiale eller redigering eller bearbejdning af eget skabende musikalsk arbejde. Det giver god mening at inddrage fx PC'er, tablets og mobiltelefoner i dette arbejde, hente inspiration i spilleinstruktioner, musikvideoer og instruktionsvideoer, når det gælder musikudøvelse.

Eleven som ansvarlig deltager

Eleverne kan lære, hvornår, hvor meget og hvordan man med respekt for andres rettigheder kan anvende allerede produceret materiale i egne kreative processer, eksempelvis i det skabende arbejde, hvor man ofte "stjæler" brudstykker fra andres musik og sammensætter musik og tekst nye måder.

7.3 Innovation og entreprenørskab

Faget musik kan både fordre og udvikle innovation og entreprenørskab hos eleverne. Dette kommer særligt til udtryk under kompetenceområderne musikøvelse og musikalsk skaben.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I alle tre kompetenceområder kan der arbejdes med dimensionerne omverdensforståelse og personlig indstilling hos eleverne. Den musikalske basisviden, som eleverne kan opnå eksempelvis gennem musikudøvelse og arbejdet med kulturelle fænomener, skikke og vaner inden for musik, kan udgøre et væsentligt bidrag til deres omverdensforståelse.

I det kontinuerlige arbejde med musikudøvelse kan elevernes koncentration og personlige indstilling skærpes. Gennem afstemte musikaktiviteter kan der fx arbejdes på anerkendende og motiverende vis med at styrke elevernes tiltro til egne evner.

I kompetenceområdet musikalsk skaben kan der fx arbejdes med dimensionerne kreativitet og handling. Med en producerende tilgang kan eleverne opleve, at de med deres skabende musikalske arbejde og med deres sang, spil og bevægelse kan finde frem til produkter, som har værdi for eleverne og andre. Eleverne kan arbejde eksperimenterende og improviserende inden for klare rammer. Gennem disse aktiviteter kan eleverne skabe unikke musikalske løsninger med baggrund i deres viden, fantasi og egne ideer. I udviklingen af kreativitet kan der fokuseres på glæden ved at udtrykke sig, modet til at turde fejle og evnen til at vælge det særlige. Her kan eleverne få erfaringer med fx at komme med nye bud inden for eksisterende musikgenrer og bidrage til udviklingen af musikken og fremtidens genrer, som kan skabe værdi for andre.

8 Referencer

Adrian, Signe. 2018. *Klassekultur i lyd og bevægelse med særligt fokus på musik og inklusion*. EMU <https://www.emu.dk/grundskole/forskning-og-viden/forskning-relateret-til-fag/styrkede-laeringsmiljoer-i-2>

Christensen, Mogens. 2005. *Kreativ værkintrroduktion*. Herning, Dansk Sang.

Espeland, Magne. 2001. *Lyttemetodikk. Studiebok*. Bergen. Fagbokforlaget.

Fredens, Kjeld. 2018. *Læring med kroppen forrest*. København. Hans Reitzels forlag.

Green, Lucy. 2008. *Music, Informal learning and the School: a New Classroom Pedagogy*. Aldershot, UK and Burlington.

Hallam, Susan. 2015. *The Power of Music: A Research Synthesis on the Impact of Actively Making Music on the Intellectual, Social and Personal Development of Children and Young People*. London: Institute of Education Press (IOE Press). URL: https://www.researchgate.net/profile/Susan_Hallam/publication/273126443_The_power_of_music_a_research_synthesis_of_the_impact_of_actively_making_music_on_the_intellectual_social_, Hentet: den 1. februar 2019.

Hansen, Finn Egeland. 1988. *Båndtropering: Strategier for ny musik i skoleundervisningen 1*. Folkeskolens Musiklærerforening.

Holgensen, Sven Erik. 2003. *Deltagelsesstrategier i fænomenologisk belysning*, N M H Publikasjoner, bind 2002, nr. 6.

Nielsen, Frede Viggo. 1994. *Almen musikdidaktik* (2. reviderede og bearbejdede udgave). København: Akademisk Forlag.

Nielsen, Frede Viggo. 2010. *Hvorfor musik? Om begrundelser for en almen musikundervisning*. Dansk sang, 62, 1. Ss. 54–65.

Ubbesen, Inger. 2011. *Klasseledelse i og med musik*, s. 181–200. *Klasseledelse og fag*. Schmidt (Red.) Maria Christina. Dafolo. I M. C. S. København.

Undervisningsvejledning

Indhold

1 Om undervisningsvejledningen	53
<hr/>	
2 Elevernes alsidige udvikling	54
2.1 Fagets indhold	55
2.2 Erkendelser	58
2.3 Forskellige arbejdsformer	59
<hr/>	
3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen	60
3.1 Tilrettelæggelse af undervisningen	61
3.2 Gennemførelse af undervisningen	63
3.3 Evaluering af undervisningen	64
<hr/>	
4 Forholdet mellem kompetencer og indhold	66
4.1 Musikudøvelse	66
4.2 Musikalsk skaben	68
4.3 Musikforståelse	71
<hr/>	
5 Almene temaer	74
<hr/>	
6 Tværgående emner og problemstillinger	77
<hr/>	
7 Tværgående temaer	79
7.1 Sproglig udvikling	79
7.2 It og medier	80
7.3 Innovation og entreprenørskab	81
<hr/>	
8 Tilpasning af undervisning til elevernes forudsætninger	82
<hr/>	
9 Referencer	85

1 Om undervisningsvejledningen

Undervisningsvejledningen giver information, støtte og inspiration til at kvalificere de mange valg, som læreren, i samarbejde med sin leder og sine kolleger, tager i sin praksis. Den informerer om de bestemmelser i folkeskoleloven og i Fælles Mål, som vedrører undervisningen i faget, og den støtter ved at forklare og eksemplificere centrale dele af fagets indhold.

Endelig giver undervisningsvejledningen inspiration til og understøtter tilrettelæggelse af undervisning i faget ved at beskrive forskellige mulige valg i planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen. I forbindelse med disse beskrivelser bidrager den til at synliggøre forskellige veje i tilrettelæggelsen af undervisningen, bl.a. ved at lægge op til diskussion af potentialer og begrænsninger i forskellige former for undervisningspraksis.

Vejledningen er et opslagsværk og ikke tænkt som en sammenhængende tekst, der læses fra A til Å.

2 Elevernes alsidige udvikling

Forholdet mellem kompetenceområderne og elevens alsidige udvikling

De tre kompetenceområder musikudøvelse, musikalsk skaben og musikforståelse rummer særlige potentialer ift. elevens alsidige udvikling. Man kan dog ikke sige, at ét bestemt kompetenceområde er særlig velegnet til at fremme én bestemt side af elevens alsidige udvikling. Det skyldes:

- I én musikaktivitet vil flere aspekter af de tre kompetenceområder i praksis være integreret samtidigt og svære at skille ad.
- En musikaktivitet kan gribes an på helt forskellige måder og i højere eller mindre grad understøtte elevens alsidige udvikling. Her spiller lærerens valg af aktivitet, metode og arbejdsform en vigtig rolle.

Mange måder at være musislærer på

Der er mange forskellige tilgange til faget og måder at være musislærer på. Den gode musislærer kan se helt forskellig ud. Hver lærer har sine styrker. Det er oplagt at udnytte disse i musikundervisningen. Én lærer er måske en stærk sanger og optaget af at synge med eleverne. En anden er begejstret for musiklytning eller sammenspil.

Imidlertid kan et ensidigt fokus på et af fagets kompetenceområder afstedkomme, at nogle af fagets potentialer ift. elevens alsidige udvikling ikke udnyttes fuldt ud. En sangglad musislærer bidrager med sine styrker i fællessangen, så eleverne oplever fællesskab, kropskontakt og livslang glæde ved egen krop og stemme. Hvis læreren vælger, bestemmer og instruerer, kommer elevernes ejerskab, kreativitet eller lydhørhed måske ikke i spil. Sidder eleverne i musikundervisningen stille og lytter til musik, de selv vælger, bliver de måske bevidste om egen musikidentitet. Deres musikalske horisont udvides, og eleverne oplever musikkens forunderlige verden. Til gengæld understøtter aktiviteten måske i mindre grad samarbejde, kreativitet og virkelyst?

Lærerens styrker og blikket for hele faget

Enkle greb, som tilføjelse af en aktivitet eller andre måder at gribe aktiviteten an på, kan bringe fagets potentialer ift. elevens alsidige udvikling i spil. Inddrager den sangglade lærer eleverne i sangvalg, forslag til udførelse eller opmuntrer til sangskrivning, indgår kreativitet, ejerskab og lydhørhed. I arbejdet med lytning kan lærer og elever sammen undersøge forskellig slags musik og lede efter inspiration til deres eget udtryk. Skaber eleverne således bevægelse, tekster eller nye små musikstykker, kommer samarbejde og kreativitet i spil. Kombineres lytningen med formal lytning, indgår musikforståelse i lytteaktiviteten.

Der er mange aktiviteter og arbejds måder i musikfaget, som kan støtte eleven på rejsen. Her er det lærerens opgave at træffe didaktisk funderede valg og holde øje med at komme rundt i faget.

2.1 Fagets indhold

Det er imidlertid to musikaktiviteter, lydformning og sammenspil, som ofte er udfordrende for læreren, men rummer særlige potentialer ift. elevens alsidige udvikling. Dette kapitel handler om lærerens didaktiske overvejelser ift. valg af metoder og arbejdsformer, der i højere eller mindre grad kan fremme eller begrænse elevernes alsidige udvikling ift. lydformning og sammenspil.

Lydformning: kreativitet, samarbejde og ejerskab

Mange elever kender til at forme med ler, maling eller ord. I musik former eleverne med lyd, alle mulige slags lyde. Alle elever kan deltage i aktiviteten. Det kræver ikke særlige forudsætninger. Lydformning kan folde sig ud i selvstændige lydkompositioner uden andet end – lyd. Lydkompositionen kan også underlægges en bestemt stemning eller illustrere en fortælling, et foto eller billede.

I lydformning kan eleverne arbejde kreativt, finde på ideer, udvikle lydhørhed over for andre, samarbejde og få ejerskab til det, de skaber. Opfører eleverne deres aktiviteter for andre, bliver der brug for en elevdirigent. Alle kan være dirigenten. At kunne følge eller lede opmærksomt er vigtige roller i elevens alsidige udvikling.

Lydformning kan virke som en mærkelig, unyttig aktivitet, som eleverne ikke forbinder med ”rigtig musik”, men blot mere eller mindre interessante lyde. I lydformning kan der imidlertid arbejdes i dybden med musikalsk kvalitet. Det kan virke sært at lytte til eller finde på en mærkelig lyd, men det har den fordel, at alle lytter uden fordomme eller bestemte forventninger. Det skærper lytteevnen. Det er lærerens opgave på den ene side at tage lydformningsopgaven alvorligt og på den anden side at finde en legende, undersøgende tilgang til arbejdet. Det kan gøres ved at sætte inspirerende rammer for elevernes arbejde. Er eleverne skeptiske, kan læreren pege på vigtige sider i fagets arbejdsmåder, terminologier og grundelementer, som indgår i videns- og færdighedsområdet.

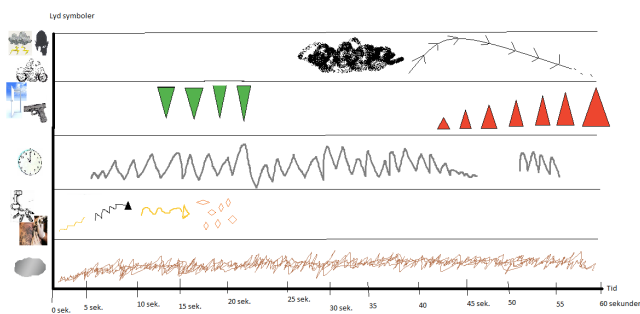
Lydformning: ideer til rammer i det skabende arbejde

At sætte rammer for skabende arbejde i fx musik, billedkunst eller film hjælper den kreative proces på guld. I næste afsnit er ideer til rammer i musikalsk skaben. Lærer og elever kan også eksperimentere med at sætte rammer og sammen undersøge, hvilke rammer der er særligt inspirerende og befordrende. At finde på gode rammer for det kreative arbejde er i sig selv en kunst. Rammer kan fx handle om, hvilke(n), hvor mange og hvordan ift.:

- *Instrumenter eller lydgivere:* Alt, der kan give lyd, er potentielt set ”et instrument” eller ”en lyd giver” og kan indgå i lydformning. Lyde kan stamme fra kroppen, lynlåsen, gaflen, der klimprer på en kop eller instrumenter.
- *Kontraster:* En ramme i arbejdet med lydformning kan være, at lydformningsstykket skal indeholde kontraster. Kontraster i musik kan fx være regelmæssig/uregelmæssig, høj/dyb, kraftig/svag.
- *Tid til at løse opgaven:* At rammesætte elevernes tid til at løse en opgave er vigtigt. For kort tid gør, at eleverne ikke kan nå at løse opgaven godt eller komme i dybden. For lang tid kan medføre, at eleverne vender og drejer hver beslutning, diskuterer og alligevel ikke beslutter noget.
- *Lydformningsstykkets længde:* En god regel er: hellere et kort, interessant og gennemarbejdet lydformningsstykke på ét minut end tre lange, kedsommelige minutter.
- *Form:* som fx ”tema” som gentages? ABA-form? Udvikling?

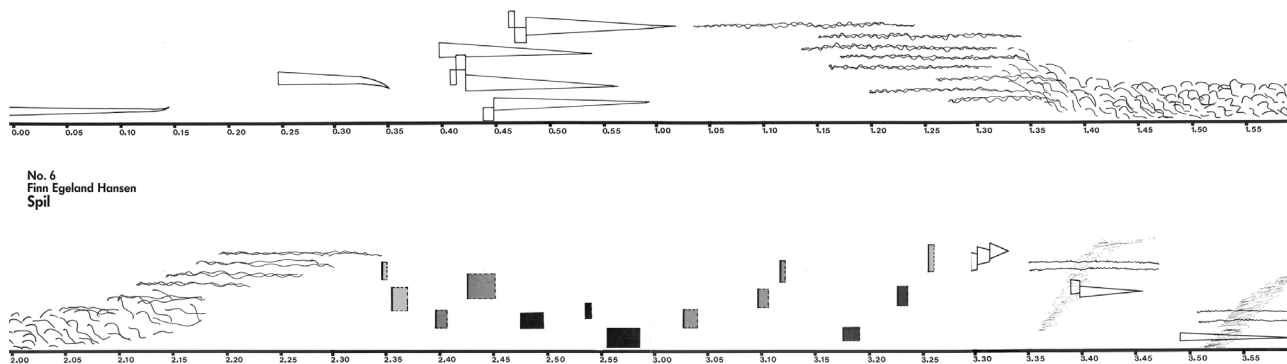
- *Grafisk notation*: Lydformning kan tage udgangspunkt i grafisk notation, eleverne selv har tegnet eller som på illustrationen. Opgaven er at fortolke notationen. Der er ikke rigtigt eller forkert, derimod mange tolkninger. Notationen fortæller måske ikke noget om, hvilke lydgivere eller instrumenter der skal anvendes, eller hvor lang tid det skal vare. Til gengæld kan man ikke spille hvad som helst. Eleven må forholde sig til fx prikker, lange streger, og om noget kommer samtidigt eller efter noget andet. Det må nødvendigvis lyde forskelligt. Eksempler på grafisk notation:

Figur 1: Eksempel på grafisk notation (Dansk Sang, Musiklærerforeningens forlag)

Grafik fra Båndtropering · © Dansk Sang, Musiklærerforeningens forlag
Stenalder: Copyright © Komponisten

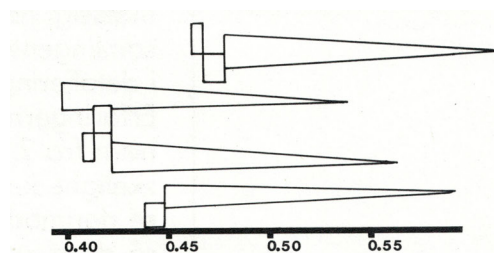
Figur 2: Eksempel på grafisk notation (Dansk Sang, Musiklærerforeningens forlag)

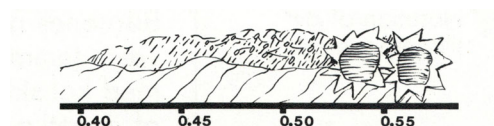
Grafik fra Båndtropering · © Dansk Sang, Musiklærerforeningens forlag
Spil: Copyright © Komponisten

Figur 3: Eksempler på grafisk notation (Dansk Sang, Musiklærerforeningens forlag)

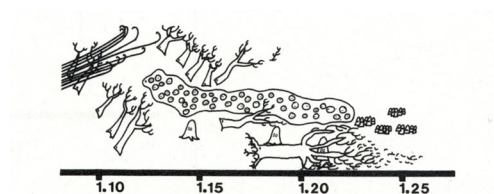
Finn Egeland Hansen
Spil
*med næsten kunstnerisk udtryksfulde
og associationsrige tegn:*

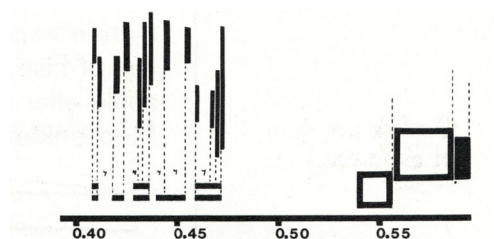
Kenneth Knudsen
Hvad nu?
*med en naiv, realistisk angivelse af,
hvad lyder "er" eller "ligner"*

Bent Lorenzen
Vinterluft
*med anvendelse af elementer fra
almindelig notation*

Finn Egeland Hansen
HoboH

Grafik fra Båndtropering · © Dansk Sang, Musiklærerforeningens forlag Copyright © Komponisten

Sammenspil: fællesskab, håndværk og koncentration

Arbejdet med sang, spil, improvisation og instrumentkendskab udmønter sig ofte i praksis i sammenspil. Her kan delelementer som motoriske færdigheder, koncentration og lydhørhed trænes. I sammenspil indgår musikkens grundelementer som rytme, harmonik, melodi og dynamik (Jensen, 2018).

I sammenspillet har eleverne forskellige musikalske roller, som kan tilpasses nybegynderen, den trænede sanger eller instrumentalist. Alle kan være med i fællesskabet og bidrage på deres niveau. Ved at træne koncentration, øve og forfine får eleven sans for det værdifulde i detaljen og forståelsen for håndværket. Glæden i det musikalske fællesskab i klassen kan være en stor styrke. Måske viser klassen det også frem for andre?

Sammenspil: lærer- og elevroller

Inden lærer og elever kaster sig ud i sammenspillet, er det værd at gøre sig didaktiske, pædagogiske og musikfaglige refleksioner (Dolva, 2014). Overvejelser kan handle om rollefordelinger:

- Hvilke roller kan læreren have? (Instruktør? Vejleder? Rammesætter?)
- Hvilke roller kan eleven have? (Musiker? Instruktør? Arrangør?)

Sammenspil: formål

Andre overvejelser kan vedrøre formål. Er der flere formål? Kan de kombineres? Ofte må læreren vælge til og dermed vælge andet fra for at støtte bestemte aspekter af elevens alsidige udvikling.

Måske vægter læreren for en tid at fokusere på elevernes glæde over at kunne mestre et håndværk. Her er opgaven at finde balancen og et sammenspilsnummer, der ikke er så svært, at eleverne mister modet og på den anden side ikke er så enkelt, at eleverne mister motivationen. Lægges vægten på at lytte til hinanden og arbejde med musikalsk fordybelse ift. detaljer er rotationsprincippet mindre velegnet. I rotation spilles en frase blot et par gange, inden man skifter rolle, og måske når eleven ikke at falde til ro på det nye instrument, inden der skal skiftes. Sammenspil med rotation giver til gengæld mulighed for udvikling af elev-instruktører og træning i parathed i skiftene mellem hver rolle. Rotation sikrer også, at alle elever får prøvet alle typer roller i sammenspil. Er formålet at udvide elevens musikalske horisont, har sammenspilsnumre, der ligner hinanden i form, akkorder eller stil, en musikalsk begrænsning. Handler sammenspil om at udvikle musikalsk opfindsomhed, kreativitet og nytænkning ift. fx puls/ikke-puls, taktart eller akkordvalg, kan der med fordel hentes inspiration andre steder end i pop-rock-genrer.

2.2 Erkendelser

I mødet med musikken og musikfagets æstetiske og musikvidenskabelige sider kan eleven opnå nye vigtige erkendelser, som kan bidrage til den alsidige udvikling. I dette afsnit beskrives to kategorier, som handler om erkendelser i og gennem musikfaget: verbal og non-verbal erkendelse (Nielsen, 1994). Den non-verbale erkendelse knytter sig til musikfagets æstetiske og kunstneriske sider. Her har musikfaget noget særligt at byde på.

Non-verbal erkendelse

Når eleven arbejder med musik og oplever musik, kan der opstå erkendelser, som ikke kan beskrives, indfanges eller forstås ved hjælp af ord: non-verbale erkendelser. Selvom de er diffuse, er det vigtige erkendelser, som har med elevens indre og ydre virkelighed at gøre. Eleven kan fornemme, ane eller vide noget, men *på en anden måde*, uden at have ord for det (Nielsen, 1994).

Musikken kan påvirke, bevæge og berøre eleven. Eleven mærker noget i sig selv. Ofte vil eleven have behov for at erkende og indfange denne viden som hjælp til at kunne agere i en kompleks verden og til at udtrykke sin egen oplevelsesvirkelighed.

Erkendelserne kan opstå i elevens møde med professionelle kunstnere, bands, koncerter, museer, forfattere og dansere. Oplevelser af noget overvældende, overraskende, særligt, smukt, grimt, sørgeligt kan gøre indtryk på eleven og er værdifulde ift. elevens viden om sig selv og omverdenen. Måske genkender eleven almene følelser som velvære, glæde, sorg, forundring, ensomhed gennem oplevelsen. Æstetiske oplevelser kan ofte mærkes i kroppen og være med til at etablere en værdifuld kontakt til krop og følelser.

Musikfaget tilbyder arbejdsformer og indhold, som kan hjælpe eleven med at "oversætte" sin non-verbale viden i en konkret form og få "styr" på den (Nielsen, 1994). Det kan fx ske,

når eleven arbejder på, spiller, synger, øver eller skaber sit eget udtryk i en konkret form. Det kan være i en dans, et stykke musik eller et digt. At "boksede med" et materiale er en vigtig del af at kunne erkende, forstå eller agere i det vældige univers, som ligger uden for det intellektuelle og det verbales mulighed for erkendelse.

Verbal erkendelse

Verbal erkendelse knytter sig til de musikvidenskabelige og intellektuelle sider af musikfaget, som handler om viden, analyse, undersøgelse af musikkens grundelementer og musikforståelse. Ved at tale om, sætte ord på og arbejde med musikfagets grundelementer og fagsprog kan eleverne opnå erkendelser, som bidrager til den alsidige udvikling. Det kan ske ifm. tre kompetenceområder.

2.3 Forskellige arbejdsformer

Undervisning i skolen benytter typisk disse former: undervisning i hele klassen, i grupper, i par eller som individuelt arbejde. Hver form har fordele og ulemper. I musikundervisningen er klasseundervisning med læreren i centrum og i "mesterlære-rolle" udbredt. Typisk er læreren igangsætter som synger, spiller, danser for, viser, forklarer og stiller opgaver. Ikke sjældent oplever musiklærere, at det er krævende at være på, have overblik, bruge stemme og krop og svært at få "hvilepauser" undervejs.

Arbejdsformer: overvejelser ved valg

Når læreren tager stilling til formålet med en aktivitet eller et forløb, spiller valg af arbejdsform ind. Læreren kan i den forbindelse overveje spørgsmål som:

- Hvilke arbejdsformer understøtter elevernes selvstændighed og tillid til egne handlemuligheder?
- Hvilke arbejdsformer understøtter elevernes kreativitet?
- Hvilke arbejdsformer fremmer elevernes tryghed, glæde, ejerskab eller skaber frirum?
- I hvor høj grad skal eleverne selv eksperimentere sig frem til svar? I hvor høj grad skal de have svarene hurtigt i processen?

3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen

Udvikling af god undervisning tager tid

Musikglæde, gode oplevelser og engagement i musiktimen giver lærer og elever energi. Omvendt kan tunge, udmattende musiktimer suge kræfterne ud. Vellykket musikundervisning kommer ikke af sig selv. At skabe inspirerende, motiverende og engageret undervisning, som inddrager eleverne, er en kompleks opgave. Det tager tid, nysgerrighed og refleksion at udvikle god undervisning.

Frihed til at vælge

Dette kapitel handler om overvejelser og didaktiske valg ifm. tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen. Når læreren prioriterer noget bestemt, bliver andet måske nedprioriteret eller forsømt. Ændres et enkelt element i undervisningen, påvirker det andre forhold.

Hvad er vigtigt, hvornår og hvorfor? Her er ingen enkle svar. Der er mange måder at gribe det an på. Læreren har frihed til at vælge det, som er meningsfuldt i sammenhængen, ved at trække på sin professionelle dømmekraft, formåen, viden, erfaring og kendskab til elever.

Nedenfor er tre refleksionsemner. De stritter i forskellige retninger og giver et billede på bredden i typer af didaktiske overvejelser og beslutninger, som musiklæreren står overfor.

Didaktiske overvejelser: tre refleksionsemner

- *Energi i musikundervisningen?* Hvordan får eller bevarer læreren engagement, gnist og energi i musikundervisningen? Hvordan aflæser læreren elevernes engagement og energi? Hvilke typer opgaver griber de, får ideer til og ejerskab over? Hvordan finder læreren balancen mellem på den ene side at støtte elevernes motivation og på den anden side ikke at styres af deres ønsker, hvis de synes noget er kedeligt?
- *Proces eller produkt?* Hvornår har lærer og elever fokus på processen eller på produktet? I processen arbejdes måske med at overvinde frustrationer, træne udholdenhed og leve med, at det lige nu ikke lyder så godt. Er fokus på produktet, kan et velklingende eller musikalsk interessant produkt være vigtigt. Undervejs trænes detaljen, så der er motorisk og musikalsk overskud. Måske udvikles strategier for, hvordan musikken kan fortsætte uden at gå i stå, hvis nogen klumrer undervejs. At blive parat, overvinde nervøsitet og være på er, ud over selve håndværket, ingredienser i at fremføre et musikalsk produkt.
- *Understøttelse af elevernes egen musikrejse:* Hvordan støtter læreren bedst eleverne i at opnå livslang glæde med musikken og gå på deres egen musikrejse, måske med et instrument, sangskrivning, computer-/musikprogrammer, synge i kor? Er lærerens rolle at være vejledende, opmuntrende eller blidt puffende? Hvor kan læreren sende eleven hen? Er der tilgængelige lokaler uden for undervisningstiden? Kan der laves gode aftaler med pedellen/musiklæreren om at låne musiklokalet, eller skal der en anbefaling af sted til forældrene?

Didaktiske tilgange

Musikundervisningen kan tage udgangspunkt i forskellige didaktiske tilgange som tema-arbejde eller bestemte undervisningsaktiviteter, klasseledelse, mål og evalueringsformer. I de følgende afsnit vil udvalgte didaktiske tilgange berøres ifm. tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen.

3.1 Tilrettelæggelse af undervisningen

Musikfaget har mange forhold, som kan være udfordrende af ret forskellige årsager. Det kan derfor være meningsfuldt, at læreren har gjort sig overvejelser og er på forkant inden mødet med eleverne. De næste afsnit handler om mere overordnede emner som struktur, planer, improvisation og klasseledelse.

Selve indholdet kan være vidt forskelligt. I dette afsnit er der to eksempler på tema-arbejde, som berører de tre kompetenceområder. Med udgangspunkt i inspiration fra kunstnere eller andre, som har skabt eller udtrykt noget inden for temaet, analyseres og undersøges temaet (*musikforståelse*). Herefter arbejder eleverne med udgangspunkt i det, de har analyseret, og skaber deres eget udtryk (*musikalsk skaben*). Til sidst øver og forfiner eleverne deres kunstneriske produkt (*musikudøvelse*) og fremviser måske til sidst resultatet. Temaer kan være:

- Musik til særlige lejligheder som årstid, fest, fodboldkamp, fødsel, begravelse (Fock, 2011). Der udvælges gode analyseeksempler. Eleverne skaber herefter selv i genren.
- Cup-songs. Fænomenet undersøges på digitale medier. Analyse af den professionelt producerede video, den skoleproducerede og typer af instruktionsvideoer fra ung til ung. Herefter udvikling af elevernes egne cup-songs og instruktionsvideoer.

Tilrettelæggelse: fast struktur i timerne?

Hvornår er det meningsfuldt at opbygge musiktimerne med en fast struktur over en længere periode? Hvorfor? Hvorfor ikke? Hvilke fordele eller ulemper er der for læreren? Diversitet i elevgrupper? I de didaktiske valg trækker læreren på sin viden, sine evner, sin erfaring og sit kendskab til eleverne.

At tilrettelægge en fast struktur for en time eller et forløb udelukker ikke variation, improvisation og uforudsigelighed imellem strukturdele. I en travl hverdag kan en fast struktur skabe ro og forudsigelighed for såvel lærer som elever. Omvendt kan brud med en fast struktur skabe fornyelse og spænding.

Eksempler på faste strukturer kan være (Ubbesen, 2006):

- Rammer for start og slutning af timen, fx velkomstsange, farvelsange
- Vekslen mellem repetition af kendt stof og introduktion af nyt
- Inddragelse af elementer fra alle tre kompetenceområder
- Fysisk afveksling, fx at sidde ned, stå op, bevæge hele kroppen, bevæge dele af kroppen, åbne/lukke øjne, befinde sig forskellige steder i rummet
- Fordybelse i bestemte temaer, fx rejsetema, instrumenttema, lydhistorier
- Forskellige arbejdsformer, fx hele klassen, mindre grupper, to og to.

Tilrettelæggelse: plan for timen eller improvisation?

Improvisation tager afsæt i en plan eller ramme, men handler om at kunne være fleksibel over for nye indtryk, gribe muligheder i nuet og slippe, nuancere eller lave om på planen. Måske sker der noget uventet eller overraskende, som er værd at støtte op om?

Det er en udfordring at finde balancen mellem på den ene side at have struktur, plan og mål for undervisningen og på den anden side forholde sig nysgerrigt, åbent og lyttende i mødet med eleverne. Det gælder alle fag. Alligevel er musikfaget anderledes. Improvisation, nærvær, musikalsk dialog og det at fange nuet er en vigtig del af musiske møder. At kunne gribe øjeblikket med eleverne kan være inspirerende og forbilledligt og give en forståelse for fleksibilitet og improvisationens væsen i musikkens verden.

Tilrettelæggelse: klasseledelse i musik

Mange musiklærere oplever, at musikundervisningen i praksis er en udfordring. Læreren har ansvaret for klasserummet ligesom i andre fag. Her fungerer det fint. Det er let at være tydelig, insisterende og klar på sin intention med undervisningen. Klasselederrollen i musik kan imidlertid opleves helt anderledes. De gode intentioner er vanskelige at udføre. Eleverne opfører sig på en anden måde, end de plejer. Læreren mister grebet.

De næste afsnit omhandler otte emner og forhold, som læreren med fordel kan reflektere over og tage stilling til ifm. sociale spilleregler, inden didaktiske valg træffes (Ubbesen, 2011 og Adrian, 2018).

Tilrettelæggelse: refleksionsemner

- *Det lokkende musiklokale:* Et lokale med adgang til instrumenter er et kodet rum. Det udstråler: "Her skal ske noget spændende". En elbas og et klaver lokker pil-fingre. Trommerne kalder på fødder og hænder. Eleverne tænker måske ikke over, at det kræver samarbejde, lydhørhed, øvelse, koncentration og ventetid at blive god til musik. At bevare elevernes åbenhed, nysgerrighed og glæde ved musikken er en svær, men også fornem opgave for læreren.
- *At komme ind i musiklokalet:* Hvordan kommer elever og lærer ind til musiktimen? Er læreren i rummet inden og sidder og spiller? Står læreren i døråbningen og hilser på hver enkelt, så alle elever føler sig set? Må eleverne løbe ind fyldt med energi? Skal de gå stille ind?
- *Elevernes pladser i lokalet:* Har eleverne faste pladser, eller vælger de selv? Trækkes der lod? Er stolene nummererede, så læreren kan møde hver elev i døren og anvise en plads og bestemme fra gang til gang alt efter dagsformen? Sidder de drenge/pige? På stole eller på gulvet? I cirkel? Skal der danses, afhjælper klare og enkle instruktioner, om hvor og hvad i lokalet, forvirring og uro.
- *Musik, lyd, støj, uro, larm og stilhed:* Musikfaget kan opbygge elevernes bevidsthed om forskelle mellem musik, lyd, støj, uro, larm og stilhed. Findes der godt og dårligt lydkaos? Er en venlig småsummen og småøvning forskellige steder i rummet acceptabelt? Hvornår skal der være helt stille? Hvordan skabes der ro? Hvordan håndteres særligt lydfølsomme elever? Insisteres der på så megen stilhed som muligt hele tiden? Udleveres høreværn?
- *At stille gode, præcise opgaver:* Uklare og snørklede instruktioner skaber ofte forvirring og uro i klassen. Præcise anvisninger med gode eksempler hjælper eleverne til hurtigt at komme i gang og holde fokus. Vær klar på, hvad eleverne skal, hvornår, med hvem, hvor længe og hvorfor. En opgave med stramme rammer, hverken for lang eller kort tid til opgaven, giver impuls til at komme hurtigt i gang og ikke ruge over opgaven. Det tager tid at blive god til at stille gode, præcise opgaver.
- *Instrumenter:* Hvordan støtter læreren elever i at tage ansvar for og passe på dyre instrumenter? Må de røre ved instrumenter, når de har lyst? Er der aftaler om hvornår og hvordan?
- *Musikaktiviteter i spændingsfeltet mellem regler og frihed:* I musikfaget kan man inddrage musikaktiviteter, som indeholder både regler og frihed. Et eksempel på dette er en rammesang med et tilbagevendende, velkendt element, hvor alle synger eller gør det samme og så et improvisationsafsnit, hvor hver elev kan gøre hver sit.

- *Materialer:* Hvilke materialer anvendes i klassen? Bøger? Løse papirer eller mapper med navn? Hvor befinder materialer og instrumenter sig, når de ikke bruges? På plads? Under stolen? Samles de sammen? Hvem samler dem? Bruges digitale medier på fælles storskærm? Kan alle se og høre disse? Fungerer lyden? Ligger mappen i klassen, eller har eleverne den med hjem, så de kan vise den til andre?

3.2 Gennemførelse af undervisningen

En vellykket musiktime kan være karakteriseret ved, at:

- Eleverne blev opslugt, så tiden gik alt for hurtigt.
- Eleverne lærte noget nyt.
- Alle elever blev involveret, ikke kun nogle få.
- Læringsmiljøet i klassen var behageligt uden konflikter og med plads til at fejle.
- Eleverne fik nye vinkler og ideer og fortsatte efter timen var slut.

Der er mange forhold, som påvirker musikundervisningen. Nogle ligger uden for lærerens indflydelse, så som konflikter fra frikvarteret, udfordrede elever på en svær dag eller uforudsete afbrydelser i skoleskemaet. Læreren har til gengæld indflydelse på valg af undervisningens indhold, temaer og i nogen grad på materialer.

Gennemførelse: et inkluderende undervisningseksempel

Eksemplet nedenfor giver eleverne mulighed for at byde ind med ideer, omsætte disse kropsligt og have det sjovt imens. Forløbet handler om stomp og har en inkluderende tilgang: Alle kan være med og kan bidrage med ideer. De, som har svært ved at holde en rytme, kan måske hjælpes af de rytmisk stærke i gruppen. Opgaverne forudsætter ikke et særligt håndværk. Der arbejdes i små grupper. Læreren kan gå rundt og vejlede. Resultaterne kan sættes sammen til en helhed. Er der lyst og stolthed til at fremvise det for andre, kan klassen optræde med det.

STOMP

Inspiration: Som optakt til arbejdet med stomp ser elever videoer med stomp som klip med professionelle i et køkken, en lejlighed, med aviser eller basketballbolde. Det kan være klip med andre skoleelever, som arbejder med koste, borde eller plastiktønder.

Analyse: Klippene analyseres sammen i klassen: Hvad karakteriserer stompinstrumenter? Hvordan bruges krop og stemme? Hvordan samarbejder musikerne? Hvilke rytmer spiller de? Er der særlige inspirerende ideer?

Gruppearbejde og rammer for opgaven: Eleverne inddeles i grupper af 4-8 elever. Læreren opstiller rammer for forløbet som fx:

- *Instrumenter:* Hvilke? Er der frit slag eller begrænsninger? Skal eleverne selv opfinde dem?
- *Form:* Hvilken form skal forløbet have? Skal alle gøre det samme? Skal alle gøre noget forskelligt på skift, men på et aftalt tegn udføre den samme rytme fire gange?
- *Tid:* Hvor lang tid har gruppen til at lægge en plan for stompen? Hvor lang tid er der til at øve, forfine detaljer og blive klar til at vise det til de andre? Hvor lang tid må gruppens opførelse vare?
- *Andre rammer:* Skal der være breaks, solo, arbejdes særligt med dynamik, timing, andet?

(Adrian, 2018)

3.3 Evaluering af undervisningen

Evaluering kan handle om:

- Lærers evaluering af elevernes udbytte af undervisningen. Hvert kompetenceområde har et overordnet kompetencemål med tilhørende færdigheds- og vidensområder. Læreren må i undervisningsforløbene være bevidst om, hvilke områder der er i spil, forholde sig til, om nye dukker op undervejs, og være opmærksom på, om der er progression i elevens læring. Det kan fx være ved at undersøge, om kursen er rigtig, om de valgte arbejdsformer virker efter hensigten, om der skal lægges en ny plan, eller om det eksemplariske materiale, læreren har valgt, er det mest hensigtsmæssige.
- Lærers evaluering af sin egen undervisning. Kommer opgaverne i den rigtige rækkefølge? Er der noget, som skal læres før, eleverne kan lære det næste? Er der brug for andre metoder, opgaver eller hjælpemidler for at nå bestemte mål?

Der er mange måder at blive klogere på elevernes udbytte af undervisningen og lærers egen undervisning. Når der evalueres, er det vigtigt at afgrænse sit fokus for evalueringen. Her kan det være en hjælp at evaluere over en periode på ét eller to konkrete områder.

De næste afsnit handler om overvejelser, læreren kan gøre sig i den forbindelse. Afsnittet sluttet af med konkrete bud på evalueringsredskaber, som på forskellig vis kan hjælpe lærer og elever med en pejling.

Evaluering: det, der kan læres

Det er vigtigt at huske, at eleven vurderes på videns- og færdighedsområder, som rent faktisk kan læres (Ubbesen, 2006) og tilegnes gennem undervisningen. Evalueringen handler derfor ikke om, hvorvidt eleven betragtes som musikalsk eller ej. Gennem arbejdet med og viden om et konkret stof tilegner eleven sig ny viden og færdigheder og bliver bedre til noget. Det kan fx være at høre forskel på blæse-, stryge- eller percussion-instrumenter. Det er vigtigt at tydeliggøre, hvilke færdigheder og viden eleverne forventes at opnå. Undervisning handler om at gøre viden tilgængelig, så de har redskaber til selv at arbejde videre, hjælpe eleverne til at lære noget og blive gode til det og også få øje på, at de rent faktisk er blevet bedre.

Evaluering af elevens aktiviteter

- *Feedback i situationen:* Læreren kan give eleverne konkret feedback lige efter en aktivitet, når den er i frisk erindring: "Bemærkede I, at nu spillede alle xylofoner den svære rytme samtidigt?" eller "Ikke alle var opmærksomme på at spille piano i introen. Det kan vi gøre bedre. Vi tager den igen". Det kan også foregå som tilbagevendende evalueringsloops: "I sidste uge kneb det med at synge en tekst-linje på engelsk. I dag kunne I synge hele sangen!"
- *Opklarende evaluering:* Det kan være meningsfuldt at få eleven til selv at udtale sig. Det kan fx være ved opklarende spørgsmål i en elev-til-elev-instruktion: "Sidst var du usikker på, om du kunne lære din klassekammerat melodistumpen på keyboardet. Hvordan gik det så nu?"
- *Afrundende evaluering, elev til elev:* Inden timen afsluttes, kan eleverne fortælle hinanden i par (to og to), om fx det sjoveste eller sværeste i timen.
- *Tegn som evaluering:* Evaluering er også at aflæse non-verbale udtryk eller tegn. Når eleverne i frikvarteret øver videre på dansetrin eller synger på vej til timen, får læreren værdifulde informationer. Måske dukker en elev op til timen med et nummer, eleven har hørt hjemme. Måske får eleven lyst til at spille et instrument i fritiden. Når eleverne er optaget af det, de har arbejdet med i timen, uden for skolen, får læreren en pejling af, hvad undervisningen gør ved og i eleverne.

Læreren evaluering af egen undervisning

Læreren kan blive klogere på sin undervisning ved at dele erfaringer og tale med kolleger. Musikfagmøder med musikkolleger på skolen eller på naboskolen kan være givtige at afholde for at inspirere og udvikle musikundervisningen. Der er vigtig viden at hente i egen undervisningspraksis. En time lykkes godt. En anden mindre godt. Hvad skete der? Hvad handlede det om? At målrette sin evaluering, undersøge og prøve forskellige forhold af et ad gangen i en periode kan være en overskuelig måde at gøre det på. I kap. 3.1.5 er der ideer til refleksionsemner. Her kan læreren være *en undersøgende detektiv* i egen undervisning. Det er vigtigt at holde fast i alt det, der gik godt, og glæde sig over det. Det giver energi til nye tiltag.

4 Forholdet mellem kompetencer og indhold

I dette kapitel uddybes de tre kompetenceområder og deres relation til kompetencemål og færdigheds- og vidensområder. Hvert område beskrives med eksempler på, hvordan der kan arbejdes med dette i undervisningen, og hvordan undervisningens progression og elevernes faglige progression kan udfolde sig. Faget består af tre kompetenceområder: Musikudøvelse, musikalsk skaben og musikforståelse.

4.1 Musikudøvelse

I musikudøvelse udvikles elevernes færdigheder i at udtrykke sig musikalsk fx igennem sang, spil og bevægelse, herunder dans. Det er for langt de fleste umiddelbart tilfredsstillende og livsbekræftende at opleve musik ved at udføre den selv eller sammen med andre. Alle børn har erfaringer med at udtrykke sig musikalsk, og det er i den forbindelse underordnet, om man har færdigheder på et elementært eller højt niveau, om musikken er enkel eller kompliceret, let eller vanskelig at udføre. Glæden ved at udøve musik kan være lige stor og er fundamentalt menneskelig. Det er derfor et mål i sig selv, at eleverne skal opleve glæden ved at udtrykke sig musikalsk og på den baggrund udvikle færdigheder i at udøve musik.

Sangrepertoire

Sang er på én gang en meget personlig udtryksform, men også et stærkt middel til at skabe en oplevelse af fællesskab. Ved skolestart er mange elever glade for at synge. Det er vigtigt at værne om deres lyst til at udtrykke sig med stemmen og bruge den varieret både i sang og i tale.

Ud over at opleve fællessang som social aktivitet og kulturelt fænomen, kan eleverne opøve fortrolighed med og bevidsthed om, hvordan de kan bruge deres stemme, både når de synger alene og sammen med andre. Eleverne kan lære at udtrykke sig med sang som en varieret udtryksform, der er afpasset efter forskellige typer af sange.

I den enkelte klasse og på skolen som helhed kan man opbygge et fælles repertoire af sange, der repræsenterer kulturen bredt, fx:

- Sange om mennesket og naturen
- Årstids- og højtidsange
- Morgen- og aftensange
- Historiske sange
- Folkeviser
- Salmer og bibelhistoriske sange
- Sange på andre sprog
- Sange fra andre kulturer end den etnisk danske.

Sangteknik

Både for fællessangen og for den enkelte elev er god sangteknik vigtig, og eleven kan derfor udvikle en stigende bevidsthed om brugen af sin stemme. Arbejdet med sangteknik kan tage udgangspunkt i at lege med stemmen, undersøge dens muligheder og opøve en god stemmefunktion. Ligeledes kan en god intonation være væsentlig. Som lærer må man være opmærksom på, hvordan eleven oplever sin egen stemme, fordi intonationsudfordringer ofte hænger sammen med en manglende koordination mellem stemme og øre. Eleven kan udvikle sin bevidsthed om intonation gennem sang- og bevægelseslege, der fokuserer på kontraster som høje/dybe toner, kraftig/svag lyd, lys/mørk klang, og som ledsages af bevægelser af samme karakter. Arbejdet med kazoo kan sommetider hjælpe en elev med intonationsudfordringer eller generthed til at bruge sin stemme foran andre. Ved at bruge en kazoo kan eleven flytte fokus fra sig selv til rekvisitten.

Især i de yngste klasser kan rim, remser og fagter være en vigtig del af musikundervisningen, som kan give mulighed for at arbejde målrettet med såvel sproglige som musikalske elementer, fx tekstudtale, artikulation, betoning, rytme, tempo, dynamik og frasering.

Mikrofonsang kan inddrages i undervisningen på alle klassetrin som musikalsk virkemiddel og pædagogisk hjælpemiddel. Ved sang i mikrofon er der særlige muligheder for at arbejde med tydelig tekstudtale, klang, dynamik og personligt udtryk. Det eksperimenterende stemmearbejde med mikrofon kan handle om at lave lydeffekter ifm. lydformning, lave lydillustrationer til en fortælling eller beatboxe.

Flerstemmighed kan inddrages i undervisningen på forskellige måder. Det første møde med tostemmighed kan være i form af flydestemmer, der ligger som overstemmer til melodien, eller i form af simple kanoner eller ostinater. Flerstemmighed kan indføres ved, at andenstemmen synges af læreren eller af elever, der har forudsætning for at gøre det, mens de øvrige elever synger melodien.

Sanglege og bevægelseslege

Sanglege kan omfatte bevægelsesformer, som kan tydeliggøre fælles elementer i musik og bevægelse. Sang- og bevægelseslege kan således medvirke til at udvikle elevernes musikalske bevidsthed og styrke puls- og periodebevidsthed. En sikker pulsfornemmelse er grundlæggende for musikudøvelse i de fleste musiktraditioner og således en forudsætning for at kunne musicere sammen.

Bevægelser til sange kan også illustrere et tekstligt indhold, så der opstår symbiose mellem tekst, musik og bevægelse. Dette kan appellere til fantasien, og her kan det være oplagt at lade eleverne finde på bevægelser.

Fællesdans

Fællesdans kan appellere til alle aldersgrupper, og aktiviteten kan give mulighed for at arbejde med såvel kulturel mangfoldighed som med det sociale aspekt. I de yngste klasser kan enkle folkedanse evt. med forenklede dansetrin introduceres, mens større børn kan danse traditionelle stildanse, fx lancier, og danse fra forskellige kulturer, herunder fx danse i forskellige taktarter, improvisationsdans og kreativ dans. Eleverne kan også sammen skabe dansefortællinger eller danseserier som fx "Vi skal handle ind til klassefesten", hvor enkle bevægelser fra indkøbsturen "stiliseres", gentages og bliver til en koreografi. Fællesdans er en selvstændig udtryksform, som kan være en vigtig vej til at kropsliggøre puls- og rytme-fornemmelse, hvilket ofte er en forudsætning for andre former for musikudøvelse.

Spil

Brugen af instrumenter kan give eleverne erfaring med, hvordan instrumenterne lyder, og hvordan man spiller på dem alene eller sammen med andre. Forskellige instrumenter kan også være en væsentlig hjælp til musikalsk erkendelse, fordi musikkens elementer konkreti-

seres eller visualiseres i selve instrumentet og måden, hvorpå der spilles. Forskellige stavspil samt klaver og andre keyboardinstrumenter synliggør fx umiddelbart forholdet mellem tonerne i en skala.

Selv om det kun er enkelte dele af kroppen, der er direkte involveret, når man spiller på et instrument, vil hele kroppen være indirekte aktiv under spillet fx ved at holde puls i fødder eller et andet sted i kroppen. Ifm. at eleverne fx udvikler færdigheder i at spille på instrumenter, kan der samtidig arbejdes med elementær rytmisk træning og med udvikling af elevernes grov- og finmotorik.

Gennem melodispil på instrumenter kan eleverne få lejlighed til at arbejde med og udforske tonesproget i rendyrket form. Man kan arbejde med melodier på en måde, så eleverne lever med i melodiernes former og spændingsforløb. Man kan fx med hånden i luften "tegne" melodifrasernes længde eller vise dynamik med hænderne. Herigennem udvikles og nuanceres samtidig elevernes instrumentale spilleteknik.

I megen musik, og især den som eleverne lytter mest til, er sangstemmen melodibærende, mens instrumenternes rolle er mere ledsagende eller måske uddybende. Eleverne kan derfor også arbejde med at spille akkompagnement på instrumenter, hvilket forudsætter en særlig opmærksom lytten til hinanden.

I sammenspil med forskellige instrumenter er der rig lejlighed til at lytte og arbejde med, hvordan klange kan opbygges, og hvordan instrumenterne samlet set kan bidrage til det musikalske udtryk. Dette arbejde er ikke alene en udøvende aktivitet, men kan have karakter af et skabende eller medskabende arbejde, der danner overgang til egentligt arrangementsarbejde.

Et instrumentarium bestående af fx rytmeinstrumenter/percussion, trommesæt, stavspil, fløjter, blæseinstrumenter, ukulele, guitar, elbas samt klaver, keyboard og PA-anlæg kan være hensigtsmæssigt til sammenspil. Disse instrumenter giver passende melodiske, harmoniske og rytmiske muligheder, men de kan suppleres med andre. Den instrumentale besætning kan udvides, hvis eleverne spiller et instrument i fritiden.

4.2 Musikalsk skaben

I musikalsk skaben kan elevernes færdigheder i at arbejde kreativt og innovativt udvikles. Det skabende arbejde kan understøtte elevernes forståelse for og arbejde med kreative processer. Her er en vigtig erkendelse for eleverne, at skabende arbejde altid sker på baggrund af "begrænsninger i friheden, på baggrund af et sæt aftaler, et sæt "spilleregler", love, en grammatik eller hvad man vælger at kalde det" (Hansen, 1988). Læreren kan hjælpe med at stille rammer for opgaver i musikalsk skaben.

Igennem arbejdet med at improvisere, formgive, komponere og arrangere musik kan eleverne udvikle bevidsthed om musik som et æstetisk mangefacetteret udtryk.

Lydformning og arrangement

Lydformning handler om at forme ved hjælp af lyd. Måske kender eleverne til at forme med andre materialer som ler eller maling. Lyde kan stamme fra almindelige instrumenter som elevens krop eller andre lyde, naturlyde eller hverdagslyde. Ved at udforske lyde, eksperimentere med og sammensætte lyd kan eleverne forme små stykker og arbejde med musikkens grundelementer. Der er ideer til arbejdet med lydformning i kap. 2.1.

Arbejdet med lydformning kræver ikke bestemte tonale eller rytmiske elementer. Ifm. lydformning kan eksperimenteres med alle forhåndenværende klangkilder eller med lyde. Man kan således arbejde med alle tilgængelige lyd-kilder, herunder akustiske og elektriske musikinstrumenter, stemmen og kroppen som lyd-giver samt elektroniske og naturligt forekommende lyde eller reallyde. Lydformning betragtes ofte som den mest

elementære form for skabende musikalsk arbejde, men det kan udvikles til komplekse og avancerede musikalske udtryk, herunder lydillustrationer.

Arrangement kan kort defineres som ændringer og tilføjelser til et musikalsk forlæg. I arrangementet træffer eleverne nye musikalske beslutninger som fx "I introen spiller kun xylofoner. I vers 1 er det kun sang. I vers 2 kommer klokkespil og percussion på. I outroen laver vi stille vindlyde".

I sin mest elementære form kan arrangement blot være at ændre dynamik eller klang i en sang, men man kan i princippet arrangere alle aspekter af musikken, og eleverne kan tidligt tage stilling til en række forskellige muligheder. Når klassen eksempelvis skal synge en sang, kan eleverne tage stilling til, om sangen skal synges med eller uden akkompagnement, hvilke instrumenter der skal spille, hvordan tempo, lydstyrke, dynamik mv. skal være, hvilket klangligt udtryk sangen skal have osv.

Senere i forløbet kan eleverne deltage i udformning af musikken ud fra mere satstekniske overvejelser om, hvordan der eventuelt skal veksles mellem instrumentalvers og vokalvers, hvorvidt der skal være forspil, mellemspil og efterspil, hvilke instrumenter der skal bruges undervejs, hvordan udformning af bas-, over- eller understemmer skal være, hvorvidt der skal indlægges en improvisation osv.

Komposition

En komposition kan have mange former. Det kan fx være et lille musikstykke på et minut, som klassen har fundet på sammen. Måske er kompositionen vokset ud af arbejdet med byggesten (Christensen, 2005), hvor udvalgte byggesten er sat sammen til en helhed. Måske er byggestenene fremkommet gennem arbejdet med improvisation eller i forlængelse af arbejdet med lydformning. Kompositionen kan også vokse ud af arbejdet med et bestemt klangbillede, som er inspireret af et foto af et bestemt sted, fx en strand, et køkken eller et gadebillede.

Eleverne kan også dramatisere en historie, som undervejs får tilført musikalske byggesten. Efterhånden pilles fortællingen væk, så kun lydsiden er tilbage. Historien sidder stadig i hovedet, når kompositionen fremføres. Det giver en tidlig fornemmelse i kompositionen. Vælges en fortælling fra programmusik, kan eleverne tage udgangspunkt i programmet (fortællingen) og lave deres egen version. Det kan gøres ved at tage byggesten fra originalværket, gøre dem til elevernes egne og tilføje noget nyt. Bagefter sammenligner eleverne komponistens komposition med deres. Når de hører komponistens værk, lytter de aktivt og på en ny måde.

Rytmask improvisation kan foregå som et eksperimenterende forløb med rytmeinstrumenter og percussion for til slut at ende som et forløb, som kan gentages i færdig form i en komposition. I de ældste klasser kan arbejdet udvikles til at inddrage bevægelse, fx i et stomp-forløb.

Melodisk komposition kan være at sætte melodi til et digt, som eleverne evt. selv har lavet. Sangskrivning kan påbegyndes allerede med de yngste elever, og det kan for alle klassetrin være en meget tilfredsstillende måde at udtrykke sig på rent musikalsk.

For at huske kompositionen kan eleverne med fordel skrive noter, tekst eller udarbejde et grafisk partitur. Her er eleverne ofte opfindsomme og kan hjælpe hinanden med at notere detaljer, som fx hvem der skal spille hvad, hvornår og hvor længe, i hvilket tempo og med hvilken styrke.

Med udviklingen af it som medie og teknik ændrer tilgange og muligheder i arbejdet med komposition sig løbende. It og digitale værktøjer kan anvendes som hjælpemiddel i de fleste kompositionsprocesser og kan endvidere bidrage til at fastholde elevernes materiale, således at videreudvikling er lettere at håndtere og praktisere.

Et særligt område af musikalsk skaben drejer sig om at skabe bevægelsesformer, der ledsager musik eller evt. omvendt. Sammensatte bevægelsesformer kan udvikles til egentlig

koreografi og forbindes med mange musikalske stilarter fra barokdans til moderne ballet og hiphop-dans. Forskellige danseformer hænger ofte sammen med musikgenre, påklædning og væremåde, og bør derfor udøves eller iscenesættes som totaludtryk – ikke kun for at have et skær af autenticitet, men fordi det kan være lettere fx at udarbejde koreografi til forskellige danseformer, hvis arbejdet understøttes af det samlede udtryk.

Improvisation

At improvisere handler om at udføre noget spontant uden at gruble længe over det først. Det er imidlertid ikke det samme som at finde på noget helt tilfældigt. Mange elever føler sig usikre og tøvende over for at lave musikalske improvisationer. Det kan skyldes, at de ikke har en tilstrækkelig klar fornemmelse af, hvad det er for en opgave, de skal løse. En måde at arbejde med improvisation på er at udstikke enkle, konkrete og tydelige rammer for den. På den måde skabes tryghed hos eleverne.

Man kan fx arbejde med at skabe rammer for:

- Stilhed og lyd, i form af pauser, toner, rytmer osv. Sig fx: "Spil lige hvad du vil, men der skal være to lange pauser undervejs".
- Melodisk improvisation. Sig fx: "Du må kun bruge tonerne C, D, E, G, A, men til gengæld bestemmer du helt selv rækkefølgen og rytmen" eller "Find tre toner, som passer til Dm. Den ene skal være kort. De to andre skal være lange". Man kan også sætte rammer for bestemte start- og sluttoner, udvalgte melodiske eller rytmiske figurer, der skal indgå, eller udvalgte skalaer som grundlag for improvisation.
- Rytmisk improvisation. Sig fx: "Du skal spille på ét-slaget i hver takt, og så må du selv bestemme hvad der skal ske på de andre slag".
- Tempomæssig improvisation. Sig fx: "I skal spille den lille melodi en ad gangen, men I må hver især selv bestemme tempoet".
- Dynamisk improvisation. Sig fx: "I skal starte stille, og så skal det vokse og blive kraftigt. I bestemmer selv, hvordan det skal slutte".
- Klangligt. Sig fx: "I bestemmer hvilke instrumenter, der spiller den lille melodi-stump".

Elever kan improvisere to og to, i større grupper med en solist eller i mindre grupper på fx fire. Et improvisationsprincip kan være "call and response". Den ene "siger" noget på sit instrument, et par toner eller en rytme, de andre/den anden "svarer" på sit instrument. Pointen er, at man ikke "snakker" i munden på hinanden, men lytter og skiftes til at "sige" noget.

Bevægelse

Sammenhænge mellem musik og bevægelse er af fundamental karakter, og det kan komme til udtryk og udnyttes pædagogisk på mangfoldige måder i undervisningen. Mange kommer uvilkårligt til at gøre medbevægelser under udøvelse af musik, og den tætte sammenhæng mellem musik og bevægelse er med til at gøre musikudøvelse til en livsbekræftende aktivitet.

Eksempler på arbejde med musik og bevægelse kan være:

- Stomp
- Bodypercussion, fx at trampe eller klappe rytmer forskellige steder på eller med kroppen
- Cup Songs, hvor man bruger en kop som lyd giver til at lave særlige rytmiske mønstre
- Sang, dans og spil, SDS, i form af en kombination af at synge, bevæge sig rytmisk og have rytmiske underdelinger i kroppen samtidigt for at opnå pulssikkerhed.

I dette arbejde trænes særligt koncentration og koordination.

4.3 Musikforståelse

I musikforståelse kan elevernes færdigheder i at undersøge, opleve og analysere musik samt forstå musiks funktion i en kulturel og samfundsmæssig kontekst.

Ved skolestart har mange børn allerede udviklet en række færdigheder i at opleve musik, og man kan derfor med fordel bygge videre på disse færdigheder. Som udgangspunkt vil de fleste børn være åbne over for musik, der præsenteres for dem. De accepterer gerne musik, som ikke alle på forhånd er fortrolige med, men den mediebarne populærmusik udgør dog en væsentlig del af elevernes musikalske beredskab.

Man kan i musikundervisningen arbejde med at gøre eleverne fortrolige med musikkens mange forskellige udtryk og lære eleverne, at man kan forholde sig til musik på mange måder. Undervisningen kan derfor inddrage en stor variation af musikalske udtryk, genrer og stilarter, og undervisningen kan stræbe efter at skærpe elevernes opmærksomhed og nysgerrighed over for forskellige musikalske udtryk.

Musikoplevelse

Der findes megen musik i verden. Vælger læreren musik, eleverne skal lytte til, kan det være en god ide at vælge musik, man selv er begejstret for. Det kan dog være vigtigt også at sørge for alsidighed og tænke over, at elevens lytteevne kan trænes som en muskel. Det kan være svært for et utrænnet øre at lytte til et kompliceret musikstykke, der varer 15 minutter. Et tip: Vælg korte, gode musikstykker, og træn eleverne i efterhånden at lytte til længere stykker. Husk at inddrage eleverne i musikvalg og tænke over, hvordan læreren kan hjælpe elever til at være nysgerrige og åbne over for musik, de ikke ville vælge af sig selv.

I arbejdet med at undersøge og forstå musikken kan der arbejdes med mange andre tilgange end samtalen (Espeland, 2001). Særligt i de yngre klasser skærpes musiklytning ofte ved, at børnene giver deres associationer til kende ved hjælp af tegning, bevægelse, dramatisering eller fortælling i en eller anden form for "oversættelse". Det opbygger deres musikalske sprog og evne til at sætte ord på de stemninger og billeder, de hører i musikken. Musikken kan også inspirere til nye udtryksformer, så *indtryk* bliver til *udtryk* i fx en dans, en tegning eller et digt og således stimulere elevernes kreativitet. Denne tilgang kaldes **associativ lytning**.

En anden tilgang er **formal lytning**. Her lytter eleverne efter konkrete ting i musikken, fx instrumenter, form, dynamik. Her inddrages fagord til at beskrive musikken, men også hverdagsord som "her kom noget vi har hørt før, noget nyt, noget helt anderledes, noget langsomt, noget hurtigt" osv. I arbejdet med formal lytning, kan man fx spørge ind til:

- Hvem synger eller spiller? Kan eleverne skelne mellem instrument- og stemme-typer som børne-, herre- eller damestemmer?
- Hvad lægger de mærke til ift. melodi, puls, stemning og udtryk? Kan de identificere, beskrive, synge eller spille musikalske byggesten eller særkender i musikken?
- Hvordan er tempo, dynamik, form og afsnit? Er musikken fx hurtig, langsom, kraftig, svag? Hvornår sker hvad i musikken, og er der gentagelser?

Ifm. musiklytning er det oplagt at benytte medier, som giver både lærere og elever adgang til de fleste klassiske og rytmiske værker. Det betyder, at musikken, som børnene hører i skolen, også er tilgængelig for dem uden for musiklokalet. Derved kan musikoplevelsen leve videre i fritiden, hvor de har mulighed for at genhøre og måske arbejde videre hjemme.

Musiklytningen i skolen kan perspektiveres med levende musik. Koncerter med musikere kan tilføre musikoplevelsen nuancer og bredde, og derfor kan eleverne have gavn af at opleve koncerter. For at eleverne skal have det fulde udbytte af koncerterne, kan den

pædagogiske ramme være tilpasset elevernes alderstrin og forudsætninger, således at koncerterne forberedes, gennemføres og efterbehandles på en pædagogisk hensigtsmæssig måde.

Instrumentkendskab

Undervisningen i instrumentkendskab kan basere sig på, at musikinstrumenter er konstrueret på meget forskellig måde, at lyden dannes forskelligt og at spilleteknik og klang er forskellig. Musiklokalets instrumenter kan være udgangspunktet for denne del af musikundervisningen. Arbejdet med dette instrumentarium kan give et grundlæggende instrumentkendskab, som eleverne kan drage nytte af i en bredere sammenhæng. Sideløbende med indføringen i musiklokalets instrumentarium kan undervisningen bygges op, så eleverne også kan få viden om og kendskab til instrumenter, som fx typisk bruges i symfoniorkestret, jazzorkestret eller popgruppen. Eleverne kan lære instrumenternes klang og udseende at kende via musiklytning og evt. fremvisning, og det kan give dem et bredere kendskab, hvis oplevelsen fx udvides med en tur i koncertsalen eller via kammerkoncerter for mindre besætninger.

Er der elever i klassen, som spiller på instrumenter i fritiden, kan man dels benytte disse instrumenter i musikudøvelsen, dels lade de pågældende elever demonstrere dem for klassen. Man kan også få instrumenter præsenteret ved at lade musikskolens lærere og elever eller professionelle musikere medvirke i undervisningen.

Undervisningen i instrumentkendskab kan desuden give eleverne mulighed for at erfare den variation i lydbilledet, som den elektroniske musik rummer. De digitale klange og spillemåder er vidt forskellige. Computeren kan opfattes som et instrument i sig selv, hvilket kan foldes ud og diskuteres i klassen.

Musikhistorie

I de yngste klasser kan musik præsenteres fra forskellige musikhistoriske perioder og genrer, og der kan suppleres med fortællinger om musikeksempelernes komponister eller de musikere, der udfører musikken. Senere kan undervisningen gå tættere på udvalgte musikhistoriske perioder og markante musikpersonligheder på den tid. Det kan dreje sig om fx barokken, wienerklassikken eller romantikken, men det kan fx også være jazzens barndom, rockmusik i 50'erne eller hiphopmusikkens historie. Eleverne kan få en fornemmelse af musikkens udvikling gennem tiderne frem til i dag. Også musikkens samfundsmæssige relation kan belyses og diskuteres i denne sammenhæng.

Undervisningen i musikhistorie kan i nogen grad gennem samtale og perspektivering knytte an til det musikalske stof, eleverne kender fra musikudøvelse. Anvendelse af fx film, musikvideoer, digitale portaler og tv kan være et fint bidrag til elevernes indblik i emnet.

Analyse

Musikanalyse handler om at undersøge og udforske musikken. Det kan gøres på mange måder.

I en stor del af den vestlige musik er harmonikken og melodien et bærende element. I musikkens melodiske forløb er ofte indlejret udtryk og betydning, stemning og følelse, som rækker ud over det melodiske i teknisk og strukturel forstand og ind i det, som kan kaldes musikalsk udtryk og mening. Derfor kan man i undervisningen arbejde med den melodiske dimension på flere måder. I musikanalyse går man således bag om den samlede oplevelse af musikken og opløser den i mindre bidder. Det giver overblik og mulighed for at forstå den sammenhæng, som de musikalske byggesten samlet set giver.

Det første skridt er at beskrive og belyse dynamikken i musikken. Ved hjælp af fx grafisk notation kan eleverne visualisere musikkens dynamiske forløb. Det giver dem et værktøj, som de kan bruge som en base, når musikkens emotionelle intensitetsforløb skal beskrives og behandles i klassesamtaler. I den dynamiske analyse udvides både elevernes evne til at

sætte ord på deres musikoplevelse og deres fagsprog. Eleverne kan løbende udfordres til at gøre rede for det, de hører i musikken: glæde/sorg, ømhed/fjendtlighed, stigende/faldende intensitet, temposkift, forte/piano osv.

Den melodiske analyse har til formål at lade eleverne erfare musikken centrale byggesten – tema og motiv. Sammen kan eleverne beskrive det melodiske forløb og sætte ord på melodien opbygning. Som udgangspunkt er det en god ide at arbejde med musik, som har en klart defineret opbygning. Her vil eleverne nemt kunne erfare, når temaet eller motivet ændres. Det kan motivere til at gå bag om den umiddelbare oplevelse af musikken. Eleverne kan fx beskrive kompositionens dele og erfare, at musikstykkers opbygning mange gange minder om hinanden. I den sammenhæng kan formanlysen supplere den melodiske analyse og gøre eleverne i stand til at inddrage fagtermer som A-, B- og C-stykke, intro, outro, bro osv.

I musikanalyse spiller det melodiske sammen med parametre som dynamik, tempo, klang, rytme og harmonik (Jensen, 2018). Det er imidlertid helheden, der resulterer i en musikalsk formoplevelse, og som til syvende og sidst giver musikken mening.

Musikkens funktion

Musikkens funktion beskæftiger sig bl.a. med musikken samfundsmæssige aspekt.

Det kan fx være at se på musikindustrien og dens mange led så som musikere, distribution, salg og markedsføring. Igennem samtaler kan eleverne fx også forholde sig til den rolle, som musikken spiller i sociale og kulturelle sammenhænge i samfundet. Eleverne kan se musik dels som et kunstnerisk udtryk, der skaber oplevelser og samhørighed, dels som et mere personligt udtryk, som den enkelte kan bruge som led i egen identitetsdannelse. Man kan supplere diskussioner med små undersøgelser af elevernes oplevelser af musikken funktion – evt. som led i et tværfagligt samarbejde med andre fag. Samlet set kan området fx belyse emner og spørgsmål som: Hvilke typer af musik binder folk sammen? Hvordan bruger unge musik? Hvordan hænger musik og identitet sammen?

I hvilke sammenhænge i hverdagen spiller musik en vigtig rolle? Hvad er god musik?

Hvem bestemmer, hvad god musik er? I hvilke kulturelle sammenhænge indgår musik og hvorfor? Hvilken rolle spiller musik i film?

5 Almene temaer

Dette kapitel handler om almene temaer med relation til musikundervisningen: bevægelse, varieret undervisning i musiklokalet, varieret undervisning og it, anvendelsesorienteret musikundervisning, understøttende undervisning og den åbne skole.

Bevægelse

I musikfaget er bevægelse en integreret del af undervisningen. Via musikudøvelse, sanglege, fællesdans, stomp og ikke mindst færdigheds- og vidensområdet sanglege og bevægelse og færdigheds- og vidensområdet bevægelse møder eleverne mange elementer i undervisningen, der kræver og fordrer bevægelse. Bevægelse indgår dels som et redskab, når eleverne skal udtrykke sig musikalsk i sang, spil og dans, dels som et værktøj, der understøtter deres musikalske forståelse og erfaring. I musik er der rig anledning til både at arbejde med koordination, fin- og grov-motorik.

Gennem træning i fx pulsfornemmelse og dans styrkes elevernes rytmiske formåen. Man kan arbejde med sekvenser med danseserier eller rytmisk træning som et dagligt element i musikundervisningen. Dans kan indgå med flere formål i elevernes hverdag. Et formål kan være på det fysiske formål at få pulsen op, et andet at erfare puls- og periodefornemmelse. Begge dele kan foregå samtidigt. De udelukker ikke hinanden. Arbejdet med dans giver mulighed for faglig fordybelse og fysisk aktivitet i et læringsrum, hvor elevernes forudsætninger for udvikling af rytmiske og bevægelsesmæssige færdigheder styrkes.

Variet undervisning i musiklokalet

Musikfagets brede indholdsområde understøtter i høj grad en varieret undervisning. Et musiklokale er ofte indrettet i tre overordnede afdelinger:

- Afdeling til udfoldelse i sang og musiklytning
- Afdeling til bevægelse og dans
- Afdeling til sammenspil.

De tre afdelinger kan i praksis udformes forskelligt og udgør ikke nødvendigvis faste installationer, ligesom mange undervisningsaktiviteter kan foregå på tværs af afdelingerne. Men afdelingerne udgør tre væsentlige opstillinger, som samlet set giver mulighed for at integrere de tilgange, hvorpå eleverne kan beskæftige sig med musik, og som er væsentlige for at kunne variere musikundervisningen. Det er væsentligt for den varierede undervisning, at der planlægges og undervises i alle tre afdelinger, og der kan med fordel tænkes i undervisningsforløb, der integrerer og løbende skifter mellem disse.

Variet undervisning og it

Inddragelse af it rummer yderligere muligheder for på tværs af afdelingerne at skabe en varieret undervisning. Inddragelse af it kan dels foregå i andre lokaliteter end musiklokalet, dels ved at anvende digitale værktøjer som fx tablets, bærbare computere og mobiltelefoner i musiklokalet. Overvejelser omkring inddragelse af it i hver af de tre afdelinger ifm. de enkelte undervisningsforløb kan være et planlægningsværktøj for læreren til at optimere den varierede undervisning.

Anvendelsesorienteret musikundervisning

Musikundervisningen kan i særlig grad gøres anvendelsesorienteret ved at bruge musik som en naturlig del af den skolekultur, som eleverne indgår i. Musik i skolehverdagen kan give grobund for en alsidig og varig musikinteresse og være med til at skabe et godt og alment dannende skolemiljø. Hvis musik skal blive en aktiv del af skolelivet, kan det være nødvendigt med et nært samarbejde mellem lærere, elever og forældre. Musiklærere kan sammen med andre ansatte på skolen give ideer til og eventuelt på længere sigt planlægge, hvad skoleåret kan rumme af musikaktiviteter. Det kan eksempelvis være musicals, sangskrivning på lejrskole, deltagelse i sangdage, årlige julestykker, morgensang, forårs-koncerter osv.

Den åbne skole

Folkeskoler og musikskoler kan indgå samarbejder, der kan bidrage til opfyldelsen af folkeskolens formål, fagets formål og Fælles Mål. Samarbejdet kan fx omhandle:

- Tilrettelæggelse af undervisningen
- Musikskolernes medvirken i folkeskolens undervisning i musikfaget
- Musikfagets understøttelse af folkeskolens øvrige fag.

Eksempler på samarbejder mellem folkeskolen og musikskolen

Samarbejdet kan fx ske ved, at musikskolens lærerkræfter anvendes som inspiration og supplement til folkeskolens egen musikundervisning og herigennem støtter op om skolens mål for faget. Indsætterne kan henvende sig generelt til eleverne i folkeskolen eller specifikke elevgrupper, være kortere eller længere forløb inden for folkeskolens musikfag eller være en præsentation af musikskolens instrumenter og tilbud.

Samarbejder kan finde sted som større eller afgrænsede projekter. Projekter kan inddrage alle kommunens folkeskoler, fx et fælles korprojekt for alle elever på et bestemt klasstrin. Længerevarende projekter på den enkelte folkeskole kan inddrage musikskolens lærerkræfter i musicalproduktion, skolekor, sambaprojekter og lign.

Typiske eksempler på samarbejder kan handle om:

- *Instrumentundervisning.* Oprettelse af klasser eller profillinjer med særlige fokusområder, fx stryger-, blæser- eller sangklasser. Skolen kan evt. købe en musikskolelærer til at varetage musikundervisningen i en periode på et klasstrin.
- *Kompagnonordningen.* Samarbejde mellem musikskolen, børnehaveklassen og skolen, hvilket er en oplagt mulighed til at udvikle relationen mellem musikskolelærer, folkeskolelærer og pædagog. Samarbejdet giver god anledning til gennem dialog om styrker og svagheder i den uddannelsesmæssige baggrund, elevsyn og tilgang til undervisning. Det er vigtigt, at alle oplever ligeværd og forståelse for hinandens forskellige styrker og svagheder.
- *Skolekoncerter.* Koncerttilbud og initiativer, der sigter mod at formidle samarbejde mellem folkeskolen og eksterne aktører, herunder kunstnere og kulturinstitutioner som fx Levende Musik i Skolen.

Disse samarbejder er med til at åbne skolen op og give elever mulighed for at forbinde sig selv og deres læring med den omgivende kulturelle virkelighed. Ifm. forskellige typer af samarbejde med eksterne aktører er det afgørende, at samarbejdet betragtes som led i egentlige undervisningsforløb og ikke som selvstændige events uden bevidst kobling til elevernes læreprocesser. Samarbejde med eksterne aktører kan foregå på skolen, eller ved at eleverne besøger forskellige typer af kulturelle miljøer.

Hver skole kan med fordel etablere en kontaktlærerordning, hvor der udnævnes en folkeskolelærer, hvis ansvar det er at understøtte kontakten mellem folkeskole, musikskole og andre eksterne samarbejdspartnere.

Det er vigtigt at få afklaret de økonomiske rammer, inden samarbejdet påbegyndes.

6 Tværgående emner og problemstillinger

Musikfaget har mange samarbejdsflader med andre fag og kan spille en rolle i tværfaglige samarbejder. Tværfaglige aspekter kan have karakter af såvel tematiske forløb, hvor et tema belyses fra flere fagligheder, der udvikles på tværs af fag. Her er nogle eksempler:

- Musik og idræt har overlappende kompetencer vedrørende kropsligt forankrede færdigheder ifm. musik og bevægelse.
- Temaer om æstetisk erfaring og kropsligt forankrede færdigheder er på forskellige måder fælles for fagene musik, billedkunst, madkundskab samt håndværk og design.
- Tværfagligt samarbejde mellem musik og sprogfag er nærliggende ifm. ældre og nyere sange, sanglege samt rim og remser, der forener musikalske og sproglige færdigheder.
- Historie og samfundsfag aktualiseres i ældre og nyere sange, i musikhistorie og ifm. musikkens funktioner i samfundet.
- Salmer indgår centralt såvel i musikfaget som i kristendomskundskab, hvor det derfor er nærliggende at arbejde med tværgående temaer.
- Musikfaget kan med fordel indgå i tværfagligt samarbejde med matematik og natur/teknologi om fx notation og instrumenters materialer som træ eller skind.
- Udeskole, natur, billedkunst og musik lægger op til at undersøge, lege med og spille op til det, der foregår i naturens lyde og rum. Her kan eleverne lytte til naturens lyde og inspireres til at skabe musik til alt fra bladenes raslen til bilers brummen. Instrumenter kan laves af fx træ, ben, horn og sten. Her er mange muligheder: brummere, fløjter, lithofoner, horn, trommer og mundbuer som i stenalderen eller skøre ideer med vandtrommer i en lille sø.
- Områder som handler om mønstre, gentagelser eller små mutationer som fx ornamentik har fælles berøringsflader med musikfaget, hvor fx minimalistisk musik bygger på rytmiske og eller melodiske mønstre.

Skolefag som kan kvalificere musikfaget

Ofte tager begrundelser for musikfaget udgangspunkt i, hvordan musikfaget kan kvalificere andre fag. Man skal huske, at skolens andre fag kan kvalificere musikfaget, ikke blot ift. motivation, men også med en læringsgevinst. Eksempler:

- *Matematik og fysik* kan bidrage til forståelse af akustik, lyd og svingningsforhold. Hvad er en tone? Hvordan dannes den? Hvad er støj? Det vil kvalificere udvikling af fx lyd i rum, koncertsale, bygning af musikanlæg og musikproduktion.
- *Biologi* kan undersøge lyde og kommunikation i naturen. Hvordan bruger mennesker og dyr lyd? Hvordan lyder forskellige dyr? Hvilke forskellige udtryk har dyr afhængigt af, hvad de vil opnå, fx finde en mage, advare, holde sammen på flokken? Hvordan indgår dyrelude i musikstykker? Her findes inspiration hos komponister som Oliver Messiaen, der var optaget af at lave musik, hvori fuglestemmer indgik. Her er stof til at skabe nye musikalske udtryk.

- *Sprogfagene* arbejder med sprogets lydside og kan skærpe elevens øre over for intonation, sprogtone og timing.
- *Billedkunst* kan kvalificere arbejdet med fx notationsformer og grafiske udtryk. Hvordan fastholdes en lyd i hukommelsen? Hvordan kan æstetiske udtryk i henholdsvis musik og billedkunst inspirere hinanden? Desuden kan musik og billedkunst knytte an til fælleselementer som form, rytme, mønstre og materiale.
- *Håndværk og design* kan udvikle med instrumenter og lydgivere og se på sammenhæng mellem menneskekrop, instrument og æstetisk udtryk.
- *Idræt* kan bidrage med forholdet mellem musik og bevægelse igennem arbejdet med fx timing, præcision, improvisation og kropsbevidsthed.

Eksempel på tværfagligt projekt

Dette projekt arbejder på tværs af musik, billedkunst, natur og teknologi, håndværk og design. Projektet består af fire værksteder, som alle arbejder med Mussorgskijs musik "Udstillingsbilleder" til Victor Hartmans malerier. Hvert fag har sin tilgang. Beskrivelsen er et oplæg til én måde at gøre det på og giver ideer til spørgsmål, eleverne kan undersøge.

- *Natur og teknologi-værkstedet.* Her arbejdes med lyd. Hvad er lyd? Hvor hurtig er lyd? Hvordan bevæger lyd sig? Hvilke lyde kan I høre? Hvorfor er nogle lyde kraftigere end andre? Hvordan lagres lyd? Der laves forsøg med tonehøjde og forskellig mængde vand i glas. Toner, der fremkommer, når der slås på glasset, justeres efter tonerne på et klaver. Der fremstilles en C-dur-skala.
- *Håndværk og design-værkstedet.* I grupper får eleverne tildelt et instrument fra symfoniorkestret. Videoer om det pågældende instrument ses. Der laves skitser af instrumentet. Instrumentet tegnes op på træ, og instrumentet saves ud. Instrumentet bygges og dekoreres. Kan det få lyd? Hvordan?
- *Billedkunst-værkstedet.* Hartmans billeder præsenteres og beskrives. Historierne læses med læsemakkeren. Mens musikken afspilles, tegner eleverne til. Der arbejdes med farver og billedkomposition.
- *Musik-værkstedet.* Eleverne lytter til alle 10 udstillingsbilleder. Hvilke musikstykker illustrerer hvilke malerier? Eleverne gætter. Samtale om programmusik som en særlig musikform, hvor musikken illustrerer eller fortæller en bestemt historie. Desuden: Hvilke instrumenter er med i musikstykkerne? Der arbejdes med forskellige musiske virkemidler i de enkelte musikstykker, i form af dynamik, crescendo, tonehøjde, dynamik og rytme.

7 Tværgående temaer

De tværgående temaer sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab er beskrevet i læseplanen for musik med overvejelser og eksempler. Dette kapitel supplerer og uddyber derfor blot med få eksempler.

7.1 Sproglig udvikling

Samtale og sprogets lydside

I musik kan eleverne lege med gestikulation, sprogtone, intonation, hastighed, pause og stemmeleje. Man kan eksperimentere med at intonationen går op eller ned. En spørgende sprogintonation går typisk op: "Hvad skal vi have til morgenmad?", mens en konstaterende sprogtone går ned "Vi skal have æg". En sætning kan siges på ret forskellige måder ved at ændre på sprogintonationen.

Ved at isolere sprogets lydside fra det semantiske indhold og udelukkende fokusere på lydsiden kan eleverne hjælpes til at få øje på sprogets lydside. Det kan fx gøres ved at fjerne det semantiske indhold og kun måtte sige selvopfundne vrøvleord.

Eksempel på leg med sprogets lydside

Eleverne sidder i rundkreds. En efter en skal eleverne på vrøvlesprog sige *det klogeste, det dumme og det mest uhyggelige*, de kan.

Læreren starter med et par korte vrøvlesætninger for hvert emne. Eleven ved siden af skal begynde sin vrøvlesætning med at gentage det sidste, læreren sagde. Hver elev siger et par vrøvlesætninger. Den næste i rækken gentager de sidste ord i sin første sætning. Opgaven udføres tjept, så der ikke er tid til tænke. Ofte griner klassen sammen. Det er fint, men gå hurtigt videre til næste elev, så øvelsen ikke går i stå og alle tager den seriøst. Herefter taler klassen om, hvordan krop og stemme understøtter de forskellige udtryk.

Sproglig udvikling: lytte

Det er oplagt at arbejde med sprogets lydside og sproglige nuancer. Vrøvlesprog er én måde at gøre det på. Man kan også lytte til andre sprog uden at forstå ordene. Hvor dannes forskellige sprog i struben? Ligger sprogets leje højt eller dybt? Hvilke sprog ligger hvor, ift. hvor de dannes i struben? Eksempelvis ligger hollandsk, dansk og schweizertysk andre steder end russisk og kinesisk. At arbejde med sprog ud fra et lydligt udgangspunkt skærper ørerne.

Sproglig udvikling: skrive

Eleven kan skrive og notere, når ideer skal udvikles og fastholdes i hukommelsen eller videregives til andre. Det kan fx være ifm. sangskrivning, analyse eller notation. Notation skal forstås bredt fra noder, becifringer, rytmeboks, noter, tegn, tekst, grafisk notation, "piano-rulle" til selvopfundne former (Jensen, 2018).

7.2 It og medier

It og medier: eleven som kritisk undersøger

I læseplanen for musik er der bud på, hvordan eleverne kan arbejde med en kritisk undersøgende tilgang til it og medier. I musikfaget kan det handle om at undersøge udfordringer i informationssøgning. Et problem kan være, at hvis man ikke har et relevant søgeord eller ved, hvad noget hedder, kan det være svært at udvide sin horisont og få ny viden. Hvilke konsekvenser har dette? Arbejder eleverne fx med at opfinde eller bygge instrumenter selv og ønsker inspiration fra andre kulturer, kræver det præcise søgeord. Fx vil lærer eller elever sjældent kende til søgeord som bræt siter eller spyd fiddle.

I stedet for at eleven arbejder kritisk undersøgende, kan der også arbejdes med en positiv tilgang. Her er et eksempel på en elevfremlæggelse:

Fremlæg din yndlingskunstner med et digitalt program

Alle elever vælger hver sin musiker og søger viden på fx biblioteket eller på nettet om den pågældende kunstner. Der laves en præsentation i et digitalt program med informationer om kunstnerens liv og hits, link til en sang og noden og teksten til sangen, analyse af tekst og musik, altså melodi, akkorder, form, rytmer, osv. Eleverne fremlægger i klassen. Hver elev får en positiv bemærkning og et forslag til forbedring.

It og medier: eleven som målrettet og kreativ producent

Når elever skal tilegne sig vigtige pointer fra en tekst, kan en omskrivning eller "oversættelse" til it-baserede medier være meningsfuld. En informationstung tekst eller historisk begivenhed kan eksempelvis "oversættes" til en interaktiv bog, et slideshow, en tegneserie eller film, hvor eleverne agerer skuespillere. Der kan tilføjes lydside, film, rap eller en stemningsfuld sang, de selv skriver tekst og musik til. De digitale muligheder er mange. Det er vigtigt, at eleverne gør sig overvejelser om præsentationsform.

I arbejdet med omverdens- og kulturforståelse kan eleverne skabe, producere eller finde musik fra andre kulturer og udveksle eller samarbejde med elever fra andre verdensdele.

7.3 Innovation og entreprenørskab

I musikfaget er innovation og entreprenørskab en væsentlig del af især kompetenceområderne musikalsk skaben og musikudøvelse. I læseplanen beskrives det som handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling. Her er et eksempel på, hvordan der kan arbejdes med innovation og entreprenørskab.

Mellemtrin

Elever i en klasse eller årgang kan sammensætte et program til en lille koncert med efterfølgende "syng sammen" på det lokale plejehjem. Her indgår overvejelser om, hvilke sange der skal synges, nye eller gamle, og hvorfor? Hvordan får eleverne de ældre til at synge med? Eleverne kan også udarbejde interviewspørgsmål og undersøge målgruppen. Eleverne udarbejder et sanghæfte. I dette projekt bliver der arbejdet med omverdensforståelse, når eleverne skal agere ift. beboere på plejehjemmet. Både personlig indstilling og handling kommer i spil både under forberedelsen og gennemførelsen af arrangementet.

8 Tilpasning af undervisning til elevernes forudsætninger

Udgangspunktet for musikfaget er, at alle børn har mulighed for at udvikle sig musikalsk, dvs. at alle kan lære at forholde sig til og udtrykke sig i og om musik. Eleverne har forskellige musikalske forudsætninger. Nogle er født ind i et aktivt musikmiljø og har fået musikundervisning inden skolestart eller dyrker musik i fritiden. Andre elever har ikke lignende berøring med musik. Uanset elevernes forskellige forudsætninger skal læreren sørge for, at alle elever bliver udfordret og må derfor også i musikfaget være opmærksom på at differentiere undervisningen.

Læreren kan imødekomme elevernes forskellige musikalske og almene forudsætninger ved at tilrettelægge alsidige aktiviteter inden for fagets tre kompetenceområder, have blik for elevers forskellige læringsstile og ved at skabe et inkluderende læringsmiljø i musik.

Musikundervisning kan imidlertid være ekskluderende, uden læreren tænker over det. En elev, som har svært ved at holde en rytme, danse bestemte trin eller ramme bestemte toner i en melodi, kan hurtigt blive udstillet i en rundkreds, i et sammenspilsnummer eller ved optræden for andre. Det kan også være ekskluderende altid at passe knapperne på forstærkeren eller spille det instrument, som er mindst hørbart.

Det kan være svært at finde balancen i valg af fagligt stof, når læreren vil inkludere elever fra helt forskellige kulturelle baggrunde. Det kan virke besnærende, at læreren inddrager musik, som læreren forbinder med en bestemt kulturel baggrund, for at eleven skal føle sig velkommen. Det modsatte kan imidlertid være tilfældet: eleven føler sig sat i bås ift. sin kulturelle baggrund og ønsker i stedet at parkere sin kulturelle baggrund og opleve frihed til at finde sine egne musikalske ben. Her må læreren tænke sig godt om.

Inkluderende læringsmiljø: Karakteristika

Et inkluderende læringsmiljø i musik er blandt andet karakteriseret ved, at

- Eleverne er optaget af musikken og samværet omkring den og glemmer sig selv.
- Læreren tør fejle og famle.
- Eleverne tør fejle og famle. Husk, at fejl er en kilde til læring!
- Eleverne tør vise noget frem for klassen, selvom de er usikre på, om det går godt.
- Klassen kan grine med, og ikke ad, hinanden.
- Eleverne oplever, at de lærer noget.

Når der er fokus på det musikfaglige stof, opstår et fælles tredje, som ikke længere handler om elevernes relationer til hinanden. Inkluderende musikundervisning kan være et fristed for elever, der oplever sig uden for fællesskabet eller som mobbes (Adrian, 2018).

Eksempel: Inkluderende rytme- og stemmearbejde

Når læreren arbejder med stemmen, er det værd at overveje spørgsmål som:

- Vælger jeg primært sange, som udstiller elever, der har svært ved at intonere?
- Vælger jeg stemmeaktiviteter, som ikke forudsætter, at eleven kan ramme en bestemt tonehøjde eller klang?

Inkluderende stemmeaktiviteter kan være at arbejde med lydbilleder eller sprog og tekst, betoning, stemmeplacering eller volapyk. Man kan fx lave en lys "kinesisk" stemme eller dyb "dansk" stemme eller lege med stemmens udtryksmuligheder. Inddragelse af "tale"-stemmearbejde som i fx rap er også en mulighed.

I rytmearbejdet kan læreren også vælge musik, som forudsætter, at eleven kan holde en puls eller udføre en rytme. Omvendt kan der også vælges aktiviteter, som levner plads til fri puls eller elevens egne rytmer. Der er eksempler under stomp og lydformning.

Inkluderende læringsmiljø: Sang og musik som brobygger

Musikfaget har en vigtig rolle som formidler af kulturel og mellemmenneskelig forståelse i en globaliseret verden. Faget kan bidrage til at udvikle elevernes forståelse af sig selv som en del af et større fællesskab. Et alsidigt og reflekteret valg af musik, danse og sange kan bygge bro ift. andre kulturer og være en vigtig inkluderende ressource. Her er lærerens fornemmeste opgave at hjælpe eleverne til at være undersøgende og åbne over for hinanden og over for nyt og ukendt stof. At finde emner, som går på tværs af kulturer og generationer, kan være en god ide. Eksempler: godnatsange og vuggeviser fra forskellige tider og steder, hofmusik eller bryllupsmusik (Fock, 2011).

At synge sange med svære ord eller på andre sprog er også en anledning til at bygge bro mellem generationer, nationaliteter og identitetsopfattelser.

It og differentiering

Inddragelse af it åbner op for differentiering. Elever kan få individuelle opgaver af varierende sværhedsgrad. It kan supplere som hjælpemiddel ift. indholdsområder i faget. I det skabende arbejde kan nogle elever forfølge egne musikalske ideer med udgangspunkt i allerede eksisterende musik eller brudstykker af det (musikalske byggesten). Ifm. musikudøvelse kan it for nogle elever være en vigtig ressource. Her er det muligt at øve tingene det fornødne antal gange. Instruktionsvideoer kan give mulighed for at gentage og stoppe op undervejs, hvis der er brug for det.

Valg af læremidler

I valg af læremidler i musik indgår overvejelser ift. valg af bl.a. instrumenter, sangbøger, sanganlæg, digitale værktøjer, digitale portaler og software. Lærerteamet eller samarbejder mellem kommunens musiklærere eller andet netværk omkring musikfaget bør i fællesskab udvælge gode og alderssvarende materialer, som giver mulighed for en bred og varieret tilgang til de enkelte kompetenceområder. Dette indbefatter eksempelvis indkøb af

percussioninstrumenter, herunder xylofoner. Der bør være diversitet og spredning, så eleverne kan spille samtidigt og med flere elever på samme instrumenttype.

Efterhånden som eleverne bliver ældre, integreres elektriske instrumenter og mikrofoner i stigende omfang. Akustiske instrumenter ifm. sammenspil kan stadig indgå. Det elektriske instrumentarium har ofte i højere grad karakter af små arbejdsstationer, som tilsammen kan udgøre en udbygget rytmegruppe. Det er i den sammenhæng væsentligt, at eleverne har mulighed for over tid at arbejde med flere forskellige instrumenttyper, herunder keyboard, elbas, trommer og guitar. Der bør ligeledes være flere mikrofoner, så flere elever har mulighed for at synge i mikrofon samtidigt og dermed understøtte hinanden.

Hver skole kan udnævne en fagansvarlig lærer, hvis ansvar er løbende at tilse lokalets forskellige læremidler.

9 Referencer

Adrian, Signe. 2018. *Klassekultur i lyd og bevægelse med særligt fokus på musik og inklusion*. EMU.

<https://www.emu.dk/grundskole/forskning-og-viden/forskning-relateret-til-fag/styrkede-laeringsmiljoer-i-2>

Christensen, Mogens. 2005. *Kreativ værkintrroduktion*. Herning, Dansk Sang.

Dolva, Ken. 2014. Musiklærere i Folkeskolen udvikler nye sammenspilsmetoder. *Dansk Sang*, Nr. 6, 65. årgang. Ss. 20-24.

Espelund, Magne. 2001. *Lyttemetodikk. Studiebok*. Bergen. Fagbokforlaget.

Fock, Eva. 2011. *På Tværs Af Musik*. Wilhelm Hansen Musikforlag.

Hansen, Finn Egeland. 1988. *Båndtropering: Strategier for ny musik i skoleundervisningen 1*. Folkeskolens Musiklærerforening.

Jensen, Jesper Juel lund. 2018. *Lærereens musikteori*. Saksøbing, Dansk Sang.

Nielsen, Frede Viggo. 1994. *Almen musikdidaktik* (2. reviderede og bearbejdede udgave). København. Christian Ejlers Forlag.

Ubbesen, Inger. 2011. Klasseledelse i og med musik, s. 181-200. I *Klasseledelse og fag*, Schmidt, Maria-Christina Secher (red.). Frederikshavn. Dafolo A/S.

Ubbesen, Inger & Hvitved, Susanne. 2006. *Musik i luften 1 & 2*. Herning. Folkeskolens Musiklærerforening.

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET